

Revija za kriminalistiko in kriminologijo

LETÖ XVI

LJUBLJANA 1965

ŠT. 4

Delinkventni mladoletniki z območja dveh različnih kultur

(Primerjava med Londonom in večjimi slovenskimi mestii)

Dr. Miloš Kobal

Povzetek raziskave inštituta za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani. Raziskavo so financirali univerza v Ljubljani, Republiški sekretariat za notranje zadeve SR Slovenije in Britanski svet v Londonu z dodelitvijo štipendije. Januar do decembra 1964, 142 strani.

I. UVOD

Primerjava kazenskopravnih sistemov raznih držav je že tradicionalna. Toda redki so primeri, ko so proučevalci skušali razumeti konkretno pojave, ki jih ureja zakon v različnih državah, še manj pa je poskusov, da bi primerjali delinkventne populacije različnih dežel.

Večina primerjalnih poskusov je statističnih. Toda statistike o delinkventnih populacijah, zlasti pa statistike o mladoletniški delinkvenci, že v posamezni deželi niso zanesljive, ob primerjavi z drugimi deželami pa se nezanesljivost še poveča. O ZDA, na katere radi kažemo zaradi njihovih hudih delinkventnih problemov, na primer vemo, da statistični podatki še zdaleč ne prikazujejo realnega števila vseh mladoletnih delinkventov, ker srednji oziroma zgornji sloj prebivalstva varuje mnoge otroke in mladostnike (kljub njihovi problematičnosti) pred sodišči.¹ Po drugi strani pa v ZDA registrirajo kot prestopek tudi takšno obnašanje, ki ga na primer v vzhodnih državah Evrope sploh ne uvrščajo med kazniva dejanja (izmed skupin mladoletniških prestopkov v ZDA v kriminalnih statistikah večine vzhodnoevropskih držav ne bi izkazovali: prometne prekrške, izostajanje iz šole, pobeg od doma, vzgojno težavnost; ti predstavljajo 34 % celotne mladoletniške delinkvencije za leto 1957).² Zato se nam zde

zmotne in za reševanje problema škodljive takšne primerjave, kot jo je napravil sovjetski vrhovni tožilec Rudenko, ki je z navajanjem sumarnih ameriških podatkov želel prikazati znatno nižjo stopnjo mladoletniške delinkvenčnosti v SZ.³

Mladoletniško ali katerokoli delinkventno problematiko lahko primerjamo tudi opisovalno. Mogoče je opisati sociološke, socialne in nekatere kvalitativne karakteristike mladoletniške delinkvence v različnih deželah na svetu. Pri tem skušajo opisati nekatere skupne ali različne pojavnne oblike delinkventnega ravnanja. Združeni narodi so s svojimi specializiranimi agencijami pobudnik številnih kvalitativnih opisov, bodisi s posebnimi publikacijami, kot je na primer »Nove oblike mladoletniške delinkvence: izvor, prevencija in postopek«,⁴ bodisi z organiziranjem regionalnih ali pa svetovnih srečanj, kjer predstavniki posameznih dežel orišejo lastno problematiko in dajejo možnost za določene primerjave.

Ameriški sociolog M. Clinard⁵ je na raznih mestih prispeval k nekaterim, pretežno sociološkim analizam mladoletniške delinkvencije. Zlasti koristne so njegove pripombe o podobnosti in različnosti mladoletniške de-

¹ Nav. po B. Zlatarić, Problemi maloljetničke delinkvencije, Priručnik 1961/6 — str. 627

² Nouvelles formes de délinquance juvénile: origine, prévention et traitement, Nations Unies A/CONF. 17/6 in 7.

³ M. Clinard, The organisation of urban community development services in prevention of crime and juvenile delinquency with particular reference to less developed countries, Int. rev. of crim. policy, št. 19, junij 1962, str. 3—21.

¹ M. A. Elliot in F. E. Merrill, Social Desorganisation, str. 73.

² Prav tam.

linkvence v tako oddaljenih kulturnih sferah, kot sta severnoameriška in indijska.

Naša primerjava med dvema skupinama mladoletnih delinkventov iz dveh različnih kulturnih sfer — londonske in nekaterih slovenskih mest — je metodološko drugačna. Kljub manjšim pomanjkljivostim pomeni originalen poskus, ki bo omogočil neposrednejše spoznavanje sociooloških, socialnih, psiholoških in kriminoloških karakteristik mladih delinkventov iz dveh različnih dežel.

V naši študiji primerjamo neposredno, kvantitativno in kvalitativno 73 sociooloških in socialnih, psiholoških (smiselno tudi psihiatričnih) ter kriminoloških značilnosti za 73 mladoletnikov v starosti od 14. do 17. leta iz Londona in prav tolikšno število mladoletnikov iz večjih slovenskih mest. Posebej obravnavamo dve skupini po 24 mladoletnikov, ki so zakrivili delikt neupravičene uporabe motornega vozila.

Primerjave v kvantitativnem delu so preverjene z izračunanjem statistične značilnosti (na podlagi hi-kvadrata).

Skupini sta izenačeni po spolu, po starosti, po deliktu (premoženjski delikt oziroma neupravičena uporaba motornega vozila) in po očetovem poklicu. Velemesto in različnost kulturnega ozadja pa predstavlja karakteristični variabli.

Tako si stojita, bolj ali manj zanesljivo, nasproti dve mladoletniški populaciji: ena iz razvite, druga iz razvijajoče se države; ena iz kapitalistične, druga iz socialistične države; ena iz visoko in že dolgo urbaniziranega, druga iz šele urbanizirajočega se okolja. Lahko bi našteli še kakšne druge različnosti zunanjega okolja, v katerem živila obe opazovani skupini mladoletnikov.

Različnost nekaterih zunanjih pogojev bivanja zastavlja vsaj naslednja osnovna vprašanja:

1. ali je različnost zunanjih razmer (materialna proizvodnja, civiliziranost in urbaniziranost ter politični sistem) odločujoča pri nastajanju in razvijanju mladoletniške delinkvence;

2. ali zgolj oziroma pretežno zunanje razmere zadosti pojasnjujejo oblike in vsebino mladoletniške delinkvence v različnih državah;

3. ali je mogoče ob neposredni primerjavi dveh skupin iz razmeroma različnega zunanjega okolja spoznati še kakšne druge pogoje in faktorje za nastajanje in razvoj mladoletniške delinkvence.

Odgovor na ta vprašanja bi mogel prispevati k etiologiji mladoletniške delinkvence ali celo delinkventnega obnašanja na splošno. Nekaterim se sicer zdi delinkventno

obnašanje jasno in etiološko rešeno; toda mi pripadamo skeptikom, ki menijo, da nam etiologija delinkventnosti še ni jasna. Zato je vsak prispevek k etiologiji nedvomno pomemben, četudi z našo in podobnimi raziskavami še ne bi mogli odgovoriti na zastavljeni vprašanja.

Razen etioloških vprašanj, ki so v kriminologiji najbolj mučna, pa upravičujejo neposredno primerjavo tudi še nekateri drugi razlogi, med katerimi bi našteli vsaj dva.

Zanimivo in koristno se nam zdi primerjati našo delinkventno mladino v ogledalu kakšne druge mladine, katere razvojne in življenjske razmere so drugačne. Pri tem bi se ostreje začrtale nekatere značilnosti mladoletnih delinkventov pri nas; odgovorili bi na vprašanje, kje smo s tem pojmom pri nas in kakšne so njegove nadaljnje perspektive.

Primerjava dveh različnih kultur (transkulturne študije) je mlada znastvena panoga. Nekateri se lotevajo ekstremnih primerjav, kot na primer, kakšne so značilnosti bele civilizacije v primeri s primitivno plemensko kulturo iz osrčja Afrike. Takšnih ekstremnih polov v naši študiji ne moremo zavzeti, a se bodo morda le pokazale nekatere razlike.

Primerjalnopravni poskusi, pa tudi prizadevanja Združenih narodov, so zanesli v našo prakso nekatere rešitve, ki so se spočele na zahodu, med drugim v Angliji. Naši disciplinski centri za mladoletnike so podobni angleškim »attendance centres«, nekatere metodološke prijeme v klasifikaciji in kategorizaciji mladoletnikov smo prevzeli iz angleške prakse, da prodiranja teoretičnih pogledov iz zahoda v domačo kriminologijo niti ne omenimo. Neposredna primerjava mladoletniških populacij, ki so jim pravzaprav namenjeni novi prijemi za diagnosticiranje in resocializacijo, bi lahko okrepila našo kritičnost do raznih teoretičnih in praktičnih reševanj problema. Morda bi rezultati primerjave opozorili, da obstoje nekatere značilnosti v kulturi, ki zahtevajo specifično iskanje etiologije mladoletniške delinkvence in njenega tretmana, za kar se je že svoječasno pri nas zavzemal T. Marković.⁶

V osnovnem pogledu na etiološke faktorje, s tem pa seveda tudi na preventivo in tretman mladoletniške delinkvence, obstoji v sodobnem svetu dvoje ostro nasprotujočih si stališč.

Prvo stališče je z najmanj zaletavosti opisal Banhegyi (ČSSR): »V večini držav zahodne Evrope, v ZDA in v nekaterih državah Latinske Amerike ter Azije je mladoletniška delinkvenca najbolj pereč problem, ki se kljub

⁶ T. Marković, Problemi maloljetničke delinkvencije, Priručnik 1960/3

številnim prizadevanjem ne da ublažiti, maverč celo narašča.

Tudi pri nas se pojavljajo v moralnem in družbenem pogledu mladi ljudje, ki se lotujejo kaznivih dejanj. Toda gre le za majhen odstotek naše mladine in njena delinkvenca ima povsem drug karakter in po večini tudi drugo etiologijo, kot pa kazniva dejanja mladoletnikov v ekonomskih in socialnih razmerah kapitalističnega sistema.

Ce primerjamo razvoj mladoletniške delinkvence pri nas z večino držav zahodnega sveta, prideemo neogibno do zaključka, da je v celoti zadovoljiv. Padajoča tendenca mladoletniške delinkvence je logična posledica našega družbenega sistema, spremenjenih življenjskih potreb in novega položaja mladine v socialistični državi.⁷

Prepričanje o tem, da naj bi bile spremembe zunanjega okolja, predvsem zmaga socializma v nekaterih deželah Evrope in Azije, odločajoče za nizko število mladoletniške delinkvence, izražajo vsi sovjetski avtorji, zlasti pa V. Tadevosijan.⁸

Zanimivo je, da se na izključno ali vsaj zelo pomembno vlogo zunanjih okoliščin sklicuje ideološko nasprotni tabor. Španec Bau Carpi pripisuje nizko število mladoletnih delinkventov v svoji domovini katolicizmu, zakonodaji, ki temelji na veri v boga in na »poštenosti obstoječega uradnega sistema«.⁹

Nasprotno stališče je tudi znano. Kakršnekoli so že razlike v podrobnostih, vidi velika večina zahodnih kriminologov razloge za mladoletniško delinkvenco v mladoletnikovi osebnosti, v razkroju družinskega življenja, v pomanjkljivi vzgoji, izmed socioloških okoliščin pa zlasti v urbanizaciji in industrializaciji sodobnega življenja (K. Christiansen).¹⁰

Dobršen del jugoslovanskih strokovnjakov, ki se kakorkoli ukvarja s proučevanjem kriminalitete, se je zaradi neprijetnih izkušenj iz bližnje preteklosti oprijel kritičnosti do pogledov ene ali druge, izključujuče se strani.

Lastne izkušnje in v zadnjem času tudi lastne raziskave so opora naši kritičnosti.

Mladoletniška delinkvencia v naši ožji in širši domovini za povprečnega državljana in

⁷ Banhegyi F., Delinkvencia maloletych a mladistvych. — Rozbor niektorých činitel'ov jej výskytu, str. 127.

⁸ V. Tadevosijan, Socialističeskaja zakonnost, okt. 1957, št. 10, str. 40.

⁹ J. L. Bau Carpi, Aspects of juvenile delinquency in the world and Spain. Rev. Esp. Protec. Menores 1961, 18/76, nav. po Exc. criminol. 1962/2.

¹⁰ K. O. Christiansen, Industrialisation and urbanisation in relation to crime and juvenile delinquency, Int. Rew. of Crim. Policy, 10 1960 str. 3—8.

celo za predstavnika oblasti ni vznemirljiva. Toda stanje na tem področju le ni takšno, da bi ga z lahkoto obšli in prezrli. Pri njegovem reševanju so nam v pomoč koristne misli in nasveti z obeh strani, predvsem pa morajo naši ukrepi rasti iz lastnih spoznanj. Zdi se, da opažamo takšne tendence tudi pri kriminologih na Poljskem, v zadnjem času na Madžarskem in v skromnejši obliki na Češkoslovaškem. Kljub jasni socialistični orientaciji teh dežel se le uveljavlja prepričanje, da mladoletnih delinkventov ne bo mogoče socializirati ali sploh odpraviti samo z utrjevanjem socialističnih oblik življenja.

II. ZASNOVA IN METODOLOGIJA RAZISKAVE

Kot sodelavcu inštituta za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani mi je otroški oddelok pri Svetu londonskega okrožja (London County Council) dovolil diagnostično delo v največjem angleškem observacijskem centru — Stamford House Remand Home — za otroke in mladoletnike moškega spola. V sodelovanju z osebjem in strokovnjaki tega centra sem v letih 1962 in 1963 spoznal podobnost in stičnost diagnostičnih prijemov, ki jih uporabljajo v Londonu in pri nas, ter ob tem nehote primerjal tamkajšnjega mladoletnika z našim. Ker pa so takšne nepreverjene primerjave lahko zmotne, sem se odločil za zbiranje podatkov o vsakem mladoletniku po določenem sistemu, ki bi mi po povratku v domovino omogočil zbiranje istih podatkov pri motečih mladoletnikih v Sloveniji.

Na kratko bi omenil dejavnost Stamford House Remand Homea, kolikor je zanimiva za našo raziskavo.

Zavod sprejema v začasno varstvo in na opazovanje ter proučevanje otroke in mladoletnike od 8. do 17. leta starosti z območja londonskih sodišč. O gojencih je natančno zbrana cela vrsta socioloških, socialnih, psiholoških, psihiatričnih in pedagoških podatkov (za približno 20 % gojencev so bili nekateri podatki neznanji ali neznani). Podatke so zbrali vzgojitelji, psihologi, psihiatri in socialni delavci. Natančno so zbrani tudi podatki o prejšnjih obsodbah in sedanjem deliktu.

Treba je omeniti, da so pobudnik teoretičnih izhodišč Stamford Housea psihiater P. D. Scott in njegovi sodelavci, pristaši podobnih ali zelo sorodnih kriminoloških pogledov, izvirajočih iz »teorije učenja«, kot jih že od leta 1958 izraža skupina sodelavcev inštituta za kriminologijo v Ljubljani.

Stamford House izdela za resneje prizadetega gojenca — s strožjim vzgojnimi ukre-

pom — nadrobno socialno-psihološko-psihiatrično in pedagoško poročilo. To poročilo je po svoji obliki in vsebini zelo podobno poročilu, ki ga o gojencu izdelata prehodni mladinski dom v Ljubljani oziroma sprejemni oddelek v vzgojnem poboljševalnem domu Radeče.

Populacija v Stamford Houseu je dovolj številna, da sem lahko slučajnostno zbral iz nje opazovano skupino mladoletnikov, 97 po številu (73 + 24), ki so v letu 1962 storili delikt zoper premoženje ali pa delikt neupravičene uporabe motornega vozila.

Nekateri izmed teh podatkov so primerljivi z našimi zaradi svoje objektivnosti (starost, podatki o rojstvu, prisotnost očeta in matere, itd.), pri drugih podatkih pa je možno dosegči večjo objektivnost s tem, da je mladoletne delinkvente vrednotil doma in v tujini isti človek. Objektivnost ostalih podatkov, četudi relativna, pa izhaja, kot smo že omenili, iz skoraj identične teoretične in diagnostične koncepcije domačih in londonskih strokovnjakov.

Vele mestni značaj Londona je pomenil dejansko in psihološko oviro za našo raziskavo, ker mu nismo mogli postaviti nasproti nič ustrezačega. Da bi ublažili pritisk tega mestnega giganta iz cementa in opeke na smiselnost naše primerjave, smo se odločili za zbiranje podatkov s širšega območja slovenskih mest in tako zajeli Ljubljano (59 %), Maribor (31 %) ter Celje (8 %). Tudi na Slovenskem smo obdelali 97 mladoletnikov.

Naj omenimo, da smo iz prehodnega mladinskega doma v Ljubljani izbrali 50 %, iz sprejemnega oddelka v Radečah pa 30 % opazovanih mladoletnikov. Preostalih 20 % opazovancev pa so izbrali neposredno na svojem področju tajništva za notranje zadeve, sodišča in zavodi za socialno delo.

Populacija delinkventnih mladoletnikov v Londonu in Sloveniji skupaj znaša 194 oseb, kar uvršča našo raziskavo med tiste, ki obravnavajo večje število delinkventov. Populacijo smo razdelili dvakrat po 73 mladoletnikov, ki so v letu 1962 zakrivili delikt zoper premoženje, in na dvakrat po 24 mladoletnikov, ki so storili kaznivo dejanje neupravičene uporabe motornega vozila. (Delikt neupravičene uporabe motornih vozil po čl. 254 a KZ SFRJ oziroma »Taking and Driving away«, kot se ta delikt imenuje v angleškem jeziku, smo izločili zaradi nekaterih teoretičnih razlogov.)

Omenimo naj, da smo obe populaciji iznačili po starosti, spolu in rasi (v Londonu smo izbirali le mladoletnike bele rase), po očetovem poklicu in vrsti delikta; to so bila premoženska kazniva dejanja oziroma neupravičene uporabe motornih vozil.

vičena uporaba motornih vozil, ki so bila storjena od 1. januarja do 31. decembra 1962. Vse zbrane podatke smo vnesli v anketni list gojenca.

Na podlagi velike sorodnosti glede količine in kakovosti obstoječih podatkov med Stamford Houseom in prehodnim mladinskim domom v Ljubljani ter sprejemnim oddelkom v vzgojnem poboljševalnem domu v Radečah smo izdelali poseben anketni list, kamor je vodja raziskave vpisoval podatke iz obstoječe dokumentacije. Tako v Londonu kakor v Sloveniji se je vodja raziskave v prvi vrsti oprij na gojenčev dosje in šele ne popolnosti dopolnjeval s podatki, ki jih je iskal zlasti pri sodiščih, pri zavodih za socialno delo in z neposrednim pregledom opazovanca.

Vprašanja v anketnem listu so sestavljena v skladu z nekaterimi elementarnimi spoznanji o etiologiji in patogenezi mladoletniške delinkvence.

Kljub že poudarjenim sorodnim ali celo identičnim izhodiščem v delu opazovalnih ustanov v Londonu in v Sloveniji pa se je v gradivu vendarle očrtovala določena raznolikost strokovnjakov. Zato vodja raziskave pri sestavljanju vprašanj ni mogel upoštevati globljih karakteristik gojenčeve osebnosti, ker bi zanesljivost podatkov postala s tem problematična. V vprašalniku manjkajo subtilnejša vprašanja o vedenju, o čustvovanju, o osebnostnih potezah in o izmerjeni inteligentnosti. Večji del podatkov je takšnih, ki jih je mogoče enostavneje prepoznati, enosmiselno interpretirati oziroma kvantificirati.

Na sestavo anketnega lista pa so seveda odločilno vplivala tudi naša teoretična spoznanja o raznolikosti načina storitve kaznivega dejanja, če gre za motiviranega ali frustriranega storilca. Poseben vpliv na zbiranje podatkov je imela sorodna študija inštituta za kriminologijo v Cambridgeu z naslovom »Family Development Study«,¹¹ kjer so za opazovane osebe uporabljali vprašalnik, od koder so povzeta tudi nekatera vprašanja v našem anketnem listu, katerih skupno izhodišče pa bi našli v teoretičnih zahtevah Mc. Corda in sodelavcev.¹² Opisana značilnost anketnega lista pomeni hkrati tudi odločilno omejitev za interpretacijo doseženih rezultatov.

Opazovana populacija zajema mladoletnike v starosti od 14. do dovršenega 16. leta. Vendar s tem ni rečeno, da je prav ta popu-

¹¹ »Family Development Study«, Inst. of Criminology, Cambridge (rokopis).

¹² Mc. Cord W. in sodelavci, Origins of Crime, New York 1959.

lacija zlasti ogrožajoča ali s kakšnih določenih vidiakov posebej zanimiva in pomembna. O izbiri so odločali praktični razlogi. Stamford House Remand Home opazuje namreč otroke in mladoletnike od 8. do dovršenega 16. leta starosti, pri nas pa so kazensko odgovorni šele s 14. letom starosti. Prav zaradi tega smo omejili opazovanje na to starostno dobo, prav tako se na to dobo nanaša tudi interpretacija doseženih rezultatov.

III. OSNOVNE ZNAČILNOSTI OPAZOVANIH POPULACIJ

Zaradi velikih razlik v zbiranju statističnega gradiva o mladoletniški delinkvenci v Londonu in Sloveniji niso osnovni podatki, iz katerih izhajamo v tem poglavju, absolutno primerljivi, so pa vendarle toliko pomembni, da ne bomo napravili prehude napake, če se nanje opiramo.

Veliki London ima po štetju prebivalstva iz 1962. leta 8 177 000 prebivalcev.¹³ Na območju londonske mestne policije pa je bilo v tem letu 6231 storilcev kaznivih dejanj v starosti od 14. do 17. leta. Nadrobnejše razvrstitev po starostnih dobah in po vrsti kaznivih dejanj niso na razpolago, pa tudi po spolu storilci niso ločeni.

Naš vzorec 97 mladoletnikov predstavlja torej 1,55 % londonske delinkventne populacije v starosti od 14. do 17. leta. Odstotek se dvigne na 2,06 %, če upoštevamo samo storilce premoženjskih deliktov, ki jih je bilo

v Londonu leta 1962 za opazovano starostno dobo 4764.

V Sloveniji smo opazovali mladoletne storilce kaznivih dejanj na območju mest Ljubljane, Celja in Maribora, ki imajo skupaj 426 263 prebivalcev.¹⁴ Organi za notranje zadeve so v letu 1962 obravnavali na omenjenem območju 742 mladoletnih storilcev obeh spolov (608 mladoletnikov moškega spola), starih od 14. do 17. leta.

Slovenska skupina 97 mladoletnikov predstavlja torej 13,07 % celotne delinkventne populacije v starosti od 14. do 17. leta. Če upoštevamo le moško delinkventno mladino, pa se odstotek zviša na 15,93 %. Drugih primerjav, zlasti z delinkventi zoper premoženje in z delinkventi neupravičene uporabe motornega vozila, ne moremo napraviti, ker jih podatki Republiškega sekretariata za notranje zadeve SR Slovenije ne omogočajo.

Zaradi pomembnih razlik v kazenskem pravu in zaradi različnega pojmovanja ter kvalificiranja posameznih kaznivih dejanj, med njimi tudi premoženjskih deliktov, ni mogoče natančneje izenačiti obeh delinkventnih populacij po vrstah kaznivih dejanj.

Naj omenimo, da je angleški Breaking & Entering dosti širši pojem od naše vломne tatvine (250. čl. KZ), saj sodi semkaj vsak prepovedan vstop v tuje prostore, četudi brez tipičnega modusa operandi; po drugi strani pa bi nekatera dejanja iz Breaking & Entering pri nas klasificirali kot veliko tatvino. Vendar številke, ki jih navajamo v tabeli, omogočajo ustrezno predstavo o naravi kriminalitete in vrstah deliktov v obeh opazovanih skupinah.

Opazovani skupini po vrstah kaznivih dejanj:

TABELA 1

LONDONSKA SKUPINA	Mladoletnikov:	SLOVENSKA SKUPINA	Mladoletnikov:
Breaking & Entering Burglary	27	Vlomne tatvine (250. čl. KZ) . . .	18
Larceny & Stealing	43	Veliike tatvine (250. čl. KZ) . . .	39
Larceny Servant	2	Navadne tatvine (249. čl. KZ) . . .	14
Receiving	1	Prikrivanje (265. čl. KZ) . . .	1
		Rop (252. čl. KZ)	1

73

73

IV. KVANTITATIVNA PRIMERJAVA MLADOLETNIKOV, KI SO STORILI KAZNIVA DEJANJA ZOPER PREMOŽENJE

(N = 146; 73 mladoletnikov iz Londona, 73 mladoletnikov iz večjih slovenskih mest).

¹³ Po statističnem koledarju Jugoslavije za 1. 1964, str. 144.

Starost mladoletnikov

Obe primerjalni skupini so sestavljali mladoletniki od 14. do dovršenega 16. leta starosti. Obe skupini sta bili izenačeni po polletnih intervalih.

¹⁴ Podatki so vzeti iz Statističnog godišnjaka SFRJ 1964, str. 637.

TABELA 2

Starost let	mesecev	Število mladoletnikov	
		Slovenija	London
	Skupaj	73	73
14	0— 5	13	13
	6—11	10	10
15	0— 5	12	12
	6—11	9	9
16	0— 5	22	22
	6—11	7	7

V tem poglavju ne bi nadrobno prikazali vseh statističnih ugotovitev primerjave. Tabelarno bi predočili le tiste, kjer je izračunanje statistične značilnosti (na podlagi hi-kvadrata) pokazalo pomembne razlike. Vse druge primerjave, pri katerih zaradi dokajšnje izenačenosti med skupinami hi-kvadrat ni značilen, pa bi zaradi boljše predstave o obeh populacijah samo na kratko omenili.

Pri kvantitativnih primerjavah nismo našli statistično značilnih razlik pri naslednjih karakteristikah obeh opazovanih skupin:

— Status mladoletnika.

(Ugotavljalci smo, ali je mladoletnik zakonski, nezakonski, posvojen ali v reji.)

— Ali mati oziroma oče še živita in koliko je bil mladoletnik star ob njuni smrti.

— Število drugih oseb v skupnem gospodinjstvu.

(Upoštevali smo osebe, ki trajneže žive v isti družini, zlasti stare mame in stare očete, može starejših sester in žene starejših bratov, izjemoma tudi tete in strice.)

— Poklic očeta in matere.

(Ta podatek smo ugotavljali tudi zaradi določitve socialnega statusa družine, v kateri živi mladoletnik.)

— Tip mladoletnikovega bivališča, vzdrževanost notranjosti.

(Ali ima mladoletnik lastno sobo ali vsaj lastno posteljo, ali deli posteljo s kakšno drugo osebo.)

— Vzgojni zavod in število zavodov, v katerih je mladoletnik bival.

(Upoštevali smo le bivanje pred aktualnim opazovanjem.)

— Mladoletnikov poklic in njegova stalnost pri zaposlitvi.

(Upoštevali so tudi mladoletniki brez poklica in zaposlitve.)

— Vloga mladoletnikovega očeta v družini.

— Čustveni odnos matere do mladoletnika.

— Očetova odsotnost iz družine, ki traja več kot eno leto.

— Mladoletnikova starostna doba, v kateri je bil oče odsoten.

— Materina odsotnost iz družine.

— Mladoletnikova odsotnost iz družine, ki je bila daljša od šestih mesecev.

(Upoštevane so odsotnosti zaradi bolezni, zaradi oddaje v vzgojni dom, zaradi življenja pri ožjem ali širšem sorodstvu ali v tuji družini.)

— Razvezanost staršev.

— Zgodnje psihosomatske motnje.

(Kot opazovano obdobje smo jemali obdobje od rojstva do začetka šolanja in deloma motnje, ki so se pojavile pred šolskim obdobjem, a so trajale še prva štiri leta šolanja.)

— Obstojec motnje šolanja.

— Vloga mladoletnika med vrstniki.

(Ugotavljalci smo, ali je mladoletnik v podrejenem ali normalnem ali voditeljskem položaju med vrstniki.)

— Raznovrstna kazniva dejanja.

(Upoštevali smo, ali je mladoletnik poleg premoženjskih deliktov — ki smo jih ocenjevali kot istovrstna — storil še kakšna druga kazniva dejanja.)

— Kraj storitve kaznivega dejanja.

(Ugotavljalci smo, ali je bilo kaznivo dejanje storjeno doma ali v okolini.)

— Mladoletnikova vloga v delinkventni združbi in število sostorilcev kaznivega dejanja.

— Nasilnost oziroma nenasilnost ob storitvi kaznivega dejanja.

(Za nasilno smo jemali takšno delinkventno ravnanje, pri katerem je bila uporabljen groba fizična sila.)

— Mladoletnikovo zdravstveno stanje.

(Za bolnega je bil ocenjen tisti mladoletnik, ki jebolehal za klinično določeno, za zdravje in počutje nevarnejšo bolezni ali stanjem.)

— Skladnost priporočil in dejanskih ukrepov.

(Ugotavljalci smo, ali je sodišče izreklo tisti ukrep, kot je bil priporočen, ali drugačen ukrep od priporočenega.)

Statistično pomembne razlike pa so bile ugotovljene pri naslednjih kvantitativnih primerjavah med obema opazovanimi skupinama:

Število otrok v mladoletnikovi družini

Upoštevali smo brate, sestre, polbrate in polsestre, če žive in se vzgajajo v isti družini. Nismo pa upoštevali polbratov in polsester zunaj družine, medtem ko smo brate in sestre upoštevali tudi v takšnem primeru. Rezultate nam prikazuje naslednja tabela:

TABELA 3

Število otrok	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	72	70	100	100
edinec	11	6	16	9
dva	29	12	40	17
trijs	16	12	22	17
štirje in več	16	40	22	57
neznano	1	3	—	—

$hi^2 = 19,35$ (značilen na nivoju 0,001)

Statistično značilna razlika opozarja na manjšo številnost družine v slovenski skupini in na prevladovanje edincev ali dveh otrok, medtem ko v londonski skupini prevladujejo družine s štirimi in več otroki. Najvišje število otrok (enajst) dosega londonska družina mladoletnika P. F.

red otrok v družini posebno občutljiv za deviacije. Glej tabelo 5.

Statistično značilna razlika opozarja na večjo občutljivost prvorojencev ozziroma edinicev v slovenski družini, medtem ko se v londonski skupini ne kaže nobena prepričljiva zakonitost.

Spol otrok, ki živijo poleg mladoletnika v družini

(Upoštevajoč polbrate in polsestre po predhodnem kriteriju.) Glej tabelo 4.

Vrstni red mladoletnika v družini

Vrstni red gojencev smo razvrstili v tri razrede, pri čemer smo iskali potrditev teoretične predpostavke, da je določeni vrstni

Dovršeni šolski razred mladoletnika

Zaradi popolnoma različnih šolskih sistemov v Angliji in Sloveniji se podatki ne dajo primerjati. Šolska obveznost v Angliji se začne že s petim letom starosti. Otroci imajo enotno šolanje do enajstega leta, ko se usmerijo v tri vrste šol. Angleška Grammar School bi pomenila našo gimnazijo, Comprehensive meščansko šolo, Secondary Modern School pa naj bi bila nekaj med obema tipoma.

Primerjava z našim šolskim sistemom bi verjetno vodila do zmotnih rezultatov.

TABELA 4

Spol otrok	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
samo bratje	19	12	31	19
samo sestre	19	12	31	19
otroci obeh spolov	23	40	38	62
edinec in neznano	12	9	—	—

$hi^2 = 7,68$ (značilen na nivoju 0,05)

TABELA 5

Vrstni red mladoletnika	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	72	70	100	100
prvi in edinec	39	23	54	33
intermediarni	18	27	25	37
drugi ali zadnji	15	20	21	30
neznano	1	3	—	—

$hi^2 = 6,67$ (značilen na nivoju 0,05)

V londonski skupini je šolanje mladoletnikov dajalo naslednjo sliko:

TABELA 6

Vrsta šole	Število mladoletnikov
Skupaj . . .	73
Grammar School	6
Comprehensive	5
Secondary Modern School	52
Posebne šole	5
Neznano	5

Velika večina mladoletnikov iz londonske skupine je torej obiskovala Secondary Modern School, kar se v tamkajšnjih razmerah šteje za manj kvalitetno šolsko usposabljanje. Le pri treh mladoletnikih obstoji podatek, da se pripravljajo na izpit za G. C. E. (General Certificate of Education), nekakšno malo maturo, opravil pa tega izpita ni še nihče izmed njih.

V slovenski skupini so podatki o šolanju, oziraje se na dovršeni razred mladoletnika, naslednji:

TABELA 7

Dovršeni razred	Število mladoletnikov
Skupaj . . .	73
1.—4. razred osnovne šole	5
5. razred osnovne šole	12
6. razred osnovne šole	16
7. razred osnovne šole	15
Končana osemletka	13
Več kot osemletka	12

TABELA 8

Izostajanje iz šole	Število mladoletnikov				%
	Slovenija	London	Slovenija	London	
Skupaj . . .	72	66	100	100	
nikoli	10	23	14	35	
priložnostno	16	19	22	29	
pogosto	46	24	64	36	
neznano	1	7	—	—	

$hi^2 = 12,66$ (značilen na nivoju 0,01)

TABELA 9

Starost ob vstopu v vzgajališče	Število mladoletnikov				%
	Slovenija	London	Slovenija	London	
Skupaj . . .	18	22	100	100	
do 6. leta	—	7	—	91	
od 7.—12. leta	9	13	50	9	
od 13.—16. leta	9	2	50	—	
ni bil v vzgojnem zavodu	55	51	—	—	

$hi^2 = 10,49$ (značilen na nivoju 0,001)

V naših razmerah izkazujemo šolski deficit glede na starost opazovanih otrok v 33 primerih ali v 45,2 odstotkih.

Neupravičeno izostajanje iz šole

Na podlagi šolskih poročil smo se za skupino »nikoli izostal« odločili, če ni bilo nobenih neupravičenih izostankov, priložnostno neupravičeno izostajanje se je dogajalo do petkrat v enem polletju ali občasno v več letih; za pogostno izostajanje pa smo šteli izostajanje vsaj večkrat na mesec. Podatki so zanesljivi, ker je v Angliji neupravičeno izostajanje delikt, pri nas pa se o tem vodi šolski dnevnik. Glej tabelo 8.

Statistično značilna razlika je nastala zaradi prevladujočega »pogostnega izostajanja« v slovenski skupini mladoletnikov.

Starostna doba, ko je mladoletnik prvič prišel v vzgojni zavod

Statistično značilna razlika nas opozarja, da je ta ukrep zgodnejši pri londonski skupini. Dodatno naj povemo, da je bilo v opazovani skupini v Londonu že sedem otrok oddanih v vzgojni zavod do 6. leta starosti. Takšnega pojava pri slovenski skupini nismo zaznamovali. Glej tabelo 9.

Osebnostne deviacije očeta in matere

Osebnostne deviacije smo skušali prikazati kot telesno prizadetost (invalidnost ali hujša obolenja, ki osebo invalidizirajo), psi-

hoze, nevrotična in psihosomatična stanja (ta smo združili v razred bolezenska stanja), alkoholizem, subnormalnost in delinkventnost (združili smo ju v razred karakterne posebnosti). Rezultate prikazujeta tabeli 10 in 11.

TABELA 10

Osebnostne deviacije očeta	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
telesna prizadetost	—	4		
psihoze	—	1		
nevrotično stanje	10	23	14	40
psihosomatske motnje	—	1		
alkoholizem	19	2		
subnormalnost	1	3	30	8
delinkventnost	2	1		
brez deviacij	41	38	56	52

$hi^2 = 18,51$ (značilen na nivoju 0,001)

Statistično značilne razlike nastajajo zaradi večjega števila bolezenskih stanj, predvsem nevrotičnih, pri londonski skupini in zaradi pomembno visokega števila alkoholikov pri slovenski skupini. Alkoholikov je v slovenski skupini 19 nasproti dvema iz londonske skupine.

Značilne razlike med obema skupinama nastajajo predvsem zaradi številnejših bolezenskih stanj matere, v prvi vrsti nevrotičnosti, potem pa zaradi duševnih obolenj v londonski skupini. Alkoholizem se v obeh skupinah ne kaže kot problem.

Osebnostne deviacije bratov in sestra

Po enakih načelih smo opazovali tudi osebnostne deviacije bratov in sestra. Za sestre je premalo tovrstnih vpisov, zato jih

ne bomo navajali. Tu smo združili nevrotična in psihosomatična stanja ter alkoholizem in subnormalnost v en razred (razred bolezenskih stanj in karakternih motenj), poseben razred pa je namenjen delinkventnosti bratov. Glej tabelo 12.

Pomembna razlika nastaja zaradi velikega števila delinkventnih bratov v londonski skupini, kjer je tudi nekaj več patologije pri bolezenskih stanjih in karakternih motnjah.

Deviacije ožjega sorodstva

Upoštevali smo stare starše, bratrance in sestrične, tete in strice. Med boleznimi smo upoštevali le duševne bolezni, nevrotičnost in alkoholizem, med karakternimi motnjami pa delinkventnost in izrazito agresivnost. Glej tabelo 13.

TABELA 11

Osebnostne deviacije matere	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
telesna prizadetost	2	3		
psihoze	1	3		
nevrotično stanje	15	26	25	44
psihosomatske motnje	—	—		
alkoholizem	3	1		
subnormalnost	6	7	12	12
delinkventnost	—	1		
brez deviacij	46	32	63	44

$hi^2 = 6,43$ (značilen na nivoju 0,05)

TABELA 12

Osebnostne deviacije bratov	Število mladoletnikov		%/ Slovenija London Slovenija London	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
telesna prizadetost	—	—		
psihoze	—	—		
nevrotično stanje	3	6		
psihosomatske motnje	—	1	4	12
alkoholizem	—	—		
subnormalnost	—	2		
delinkventnost	8	19	11	26
brez deviacij	62	45	85	62

$hi^2 = 10,18$ (značilen na nivoju 0,01)

TABELA 13

Osebnostne deviacije ožjega sorodstva	Število mladoletnikov		%/ Slovenija London Slovenija London	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
bolezni	16	3	25	4
karakterne motnje	2	—		
ni deviacij	55	70	75	96

$hi^2 = 10,90$ (značilen na nivoju 0,001)

Pomembna razlika nastaja med skupinama zaradi velikega števila bolezni med ožjim sorodstvom v slovenski skupini. Nad polovico vpisov omenja alkoholizem.

Poudarjena je torej avtoritativna vloga matere v londonski skupini.

Čustveni odnos očeta do mladoletnika

Odgovor smo skušali utemeljiti predvsem v konkretnem očetovem odnosu do mladoletnika. Pri izrazitem odklanjanju smo upoštevali zlasti primere, ko je oče zapustil mater v času njene nosečnosti, takoj po rojstvu otroka ali ko se sploh več ne zanima za otroka. Glej tabelo 15.

TABELA 14

Vloga matere v družini	Število mladoletnikov		%/ Slovenija London Slovenija London	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	65	65	100	100
avtoritativna	4	14	6	22
adekvatna	10	12	15	18
permisivna	51	39	79	60

$hi^2 = 7,33$ (značilen na nivoju 0,05)

Razlika nastaja v večjem številu izrazitih odklonov v slovenski skupini, kjer je tudi največ primerov, da je oče zapustil mater že zelo zgodaj ali še v času nosečnosti in se za svojega otroka več ne zmeni.

Disciplina v mladoletnikovi družini in kdo uveljavlja disciplino

Tu omenjamo očeta in mater kot pretežna disciplinska faktorja. Pod »drugimi

TABELA 15

Čustveni odnos očeta do mladoletnika	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj	59	60	100	100
izrazita ljubezen	2	8	3	13
adekvatne čustvene reakcije	14	24	24	40
indiferentnost	22	22	37	37
izrazito odklanjanje	21	6	36	10
neznano	14	13	—	—

$hi^2 = 14,56$ (značilen na nivoju 0,01)

osebami« razumemo substitute v vzgojnih zavodih, stare starše in druge sorodnike. Upoštevamo tudi materinega partnerja, s katerim ni poročena, pa on uveljavlja disciplino pri mladoletniku. Uveljavljanje discipline smo skušali razbrati iz konkretnega ravnanja disciplinskih faktorjev z mladoletnikom. Po-

pustljivost vidimo v opuščanju disciplinskih ukrepov celo pri hujših prestopkih, za ostro štejemo uveljavljanje discipline tudi pri neznatnih in manjših prestopkih, zlasti z ostrejšim, navadno fizičnim kaznovanjem. Podrobnosti kažeta tabeli 16 in 17.

TABELA 16

Disciplina v mladoletnikovi družini	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj	69	69	100	100
popustljiva	50	34	72	49
umerjena	15	22	22	32
ostra	4	13	6	19
neznano	4	4	—	—

$hi^2 = 9,13$ (značilen na nivoju 0,05)

TABELA 17

Kdo uveljavlja disciplino v družini	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj	70	64	100	100
oče	33	29	47	45
mati	22	31	32	49
drugi	15	4	21	6
neznano	3	9	—	—

$hi^2 = 7,90$ (značilen na nivoju 0,05)

Pomembna razlika med skupinama nastaja zaradi različne disciplinske vloge matere in očeta. V slovenski skupini prevladuje očetova vloga nad materino. V londonski skupini je pomembnejša materina vloga, kjer je tudi disciplina očitno ostrejša.

Vzgoja mladoletnika

Ni nas zanimala »pravilna«, »dobra« vzgoja, ker je tip takšne vzgoje težavno določiti. Zanimala nas je samo enotnost vzgoje, skladnost vseh ali večine činiteljev, predvsem

TABELA 18

Vzgoja mladoletnika	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	72	70	100	100
konsistentna	7	14	10	20
nekonsistentna	65	56	90	80

$hi^2 = 3,70$ (slabo značilen na nivoju 0,10)

TABELA 19

Čustveni odnosi med starši	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	60	61	100	100
izrazita ljubezen	—	2	28	44
adekvatne čustvene reakcije	17	25	—	—
indiferentnost	19	24	32	40
izrazito odklanjanje	24	10	40	16
neznano	13	12	—	—

$hi^2 = 8,61$ (značilen na nivoju 0,05)

pa staršev. Konsistentna vzgoja je mogla biti tudi slaba, če so starši dajali otroku negativne spodbude. Nekonsistentnost vzgoje pa je predpostavljalo vzgojno neskladje ali prehajanje otroka iz enega vzgojnega načina v drugačnega. Glej tabelo 18.

Čustveni odnosi med mladoletnikovimi starši

Zanje veljajo načela, ki smo jih omenili že pri čustvenem odnosu očeta oziroma matere do mladoletnika. Oceno smo oprli predvsem na dejansko ravnanje enega ali obeh izmed staršev v njunem medsebojnem odnosu. Glej tabelo 19.

Poudarjeno je večje število izrazitega odklanjanja v slovenski skupini. V tem pogledu so »aktivnejši« očetje, saj uvrščamo v ta razred tudi tiste, ki so pred rojstvom otroka ali kmalu zatem zapustili svojo družino in odklanjali stike z materjo in otrokom.

Popolnost mladoletnikove družine

Želeli smo zbrati podatke, ali živi mladoletnik v popolni družini, ali samo z materjo ali samo z očetom, ali živi z mačeho (in očetom) ali z očimom (in materjo), ali pa kjerkoli zunaj družine. Zaradi majhnih številk smo združili podatke v razrede. Glej tabelo 20.

TABELA 20

Popolnost družine	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	71	100	100
popolna družina	36	45	49	63
z očetom (ev. z mačeho)	3	2	44	26
z materjo (ev. z očimom)	29	16	—	—
zunaj družine	5	8	7	11
neznano	—	2	—	—

$hi^2 = 5,61$ (slabo značilen na nivoju 0,10)

V londonski skupini je dosti več otrok, ki so živelii v popolni družini.

Hujše bolezni mladoletnika do šestega leta starosti

Upoštevali smo vse tiste bolezni, ki veljajo v otroškem zdravstvu za nevarnejše,

bodisi zaradi dolgotrajnosti, zaradi potrebe po morebitnem operativnem posegu, zaradi nevarnosti komplikacij in podobno. Zlasti smo upoštevali pljučnico, dolgotrajno vnetje srednjega ušesa z operativnim zdravljenjem, revmatične bolezni, otroško paralizo itd.

Statistično pomembna razlika je v škodo slovenski skupini, ki izkazuje večje število zgodnjih hujših obolenj. Glej tabelo 21.

TABELA 21

Mladoletnikove otroške bolezni	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
da	22	8	30	11
ne	51	65	70	89

$\chi^2 = 70,09$ (značilen na nivoju 0,001)

Mladoletnikove obstoječe psihosomatske motnje

Navajamo vse motnje psihosomatske narave, ki so obstajale v času opazovanja. Nekatere se nadaljujejo iz zgodne starostne dobe, nekatere pa se pojavijo v zgodnjem ali aktualnem šolskem obdobju. Razvrstili smo jih v motnje »oralne narave« (motnje govora, bruhanje, grizenje nohtov in podobno), nadalje v »analne narave« (predvsem enuresis nocturna), v alergoze in konverzije, v motnje budnosti in sna, v znake vegetativne distonije in v simptome nemirnosti ter razdražljivosti. Glej tabelo 22.

Statistično značilne razlike nastajajo pri londonski skupini zaradi velikega števila motenj, ki so pretežno vezane na umik osebnosti pred neugodnimi dražljaji okolja (motnje tako imenovane oralne in analne narave.)

V slovenski skupini pa mladoletniki aktivno reagirajo na okolje z nemiro in razdražljivostjo.

Zgodnje motnje obnašanja

Semkaj smo šteli motnje, ki so se pojavile do 10. leta starosti. Mednje smo uvrstili tisto obnašanje, ki ga med drugimi značilnostmi opažamo pri motenih osebah (čeprav otroke še ne želimo uvrščati v to skupino duševnih abnormnosti), in vse tiste značilnosti zgodnjega obnašanja pri otrocih, ki je v omenjenem obdobju zlasti moteče (npr. beganje od doma in iz šole, agresivnost, zgodnja delinkventnost). Glej tabelo 23.

Značilne razlike nastajajo med skupinama zaradi večjega števila agresivnih in delinkventnih otrok v slovenski skupini.

TABELA 22

Psihosomatske motnje	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
oralne narave	3	12	4	16
analne narave	5	6	7	8
alergoze	—	10	4	23
konverzije	3	7	—	—
motnje budnosti in sna	2	1	—	—
distonije	2	—	22	1
nemirnost — razdražljivost	12	1	63	52
brez motenj	46	37	—	—

$\chi^2 = 29,50$ (značilen na nivoju 0,001)

TABELA 23

Motnje obnašanja	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
obnašanje motene osebnosti	5	7	—	—
beganje	8	5	18	16
agresivnost	5	—	—	—
delinkventnost	18	9	31	14
drugo	—	1	—	—
brez motenj	37	51	51	70

$\chi^2 = 7,39$ (značilen na nivoju 0,05)

TABELA 24

Mladoletnikova poslušnost	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
konformist	67	63	100	100
ubogljiv	13	12	18	16
uporen	14	37	19	51
neznano	40	14	63	33
	6	10	—	—

$hi^2 = 22,82$ (značilen na nivoju 0,001)

Mladoletnikova poslušnost

V tabeli prikazujemo tri kategorije poslušnosti, ki smo jih opredelili na podlagi mladoletnikovega odnosa do avtoritetov staršev in vzgojiteljev med opazovanjem v zavodu. Glej tabelo 24.

Visoko značilna razlika med skupinama nastaja zaradi znatno večjega števila odgovorov v slovenski skupini, da je mladoletnik uporen.

vorov v slovenski skupini, da je mladoletnik uporen.

Število mladoletnikovih vrstnikov

Šteli smo, da ima mnogo vrstnikov tisti mladoletnik, ki ima več kot tri priznane vrstnike, pod malo vrstnikov pa smo šteli tri ali manj. Glej tabelo 25.

TABELA 25

Mladoletnikovi vrstniki	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	72	70	100	100
mnogo	48	16	67	23
malo	22	47	30	67
nobenega	2	7	3	10
neznano	1	3	—	—

$hi^2 = 27,82$ (značilen na nivoju 0,001)

TABELA 26

Število interesnih področij	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
eno	16	30	22	41
dve	19	13	26	18
tri in več	18	5	25	7
brez določno izraženih	20	25	27	34

$hi^2 = 13,29$ (značilen na nivoju 0,01)

Pomembna razlika se kaže v številnejših vrstnikih, ki jih imajo mladoletniki slovenske skupine.

Po številnosti pa se posamezni interesi razvrščajo takole:

Vrsta interesa	London	Slovenija
šport	I	I
razni interesi	II	II
klubi	III	VI
potezanje v avanturi-stičnem namenu (ceste, gozdovi)	IV	VII—VIII
taborništvo	V	VII—VIII
knjige	VI	III
zbiranje znakov in podobnih predmetov	VII—VIII	V
izdelovanje stvari	VII—VIII	IV

Interesi mladoletnikov

Spraševali smo, za koliko interesnih področij se zanima posamezni mladoletnik in kakšen je vrstni red interesov. Tabela 26 kaže število interesnih področij.

V slovenski skupini se kaže statistično značilnejša razgibanost, ki zajema številnejša interesna področja.

Mladoletnikova inteligentnost

Uporabili smo psihologovo oceno mladoletnikove inteligentnosti. Ocena izhaja večinoma iz rezultatov psiholoških testov, vendar

smo bili mnenja, da bi bilo primerjanje števil ali celo intelligentnostnega kvocienta neprimerljivo, ker uporabljeni psihološki instrumenti tako v Angliji kot pri nas niso standardizirani. Glej tabelo 27.

TABELA 27

Inteligentnost	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	71	100	100
podpovprečna	15	8	20	11
povprečna	56	48	77	68
nadpovprečna	2	15	3	21
neznano	—	2	—	—

$hi^2 = 12,56$ (značilen na nivoju 0,01)

Opazimo statistično značilen premik k višjim intelligentnostnim stopnjam v londonski skupini.

Predhodni ukrepi

V to kategorijo smo uvrstili ukrepe pred sedanjim obravnavanjem mladoletnika. Ukre-

pi so bili, sodeč po gradivu, dvoje vrste: ali so jih uveljavljala sodišča oziroma policija (TNZ, LM), ali pa so skušali otroka oziroma mladoletnika reševati organi socialnega varstva, šole, vzgojne posvetovalnice in zdravstveni zavodi, predvsem psihiatrične klinike in ambulante. Kombiniranih ukrepov je v gradivu tako malo, da smo ta razred opustili. Glej tabelo 28.

TABELA 28

Predhodni ukrepi	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
sodno-poličijski	12	56	16	77
zdravstveni, socialni, vzgojni	16	5	22	7
brez ukrepov	45	12	62	16

$hi^2 = 70,05$ (značilen na nivoju 0,001)

Visoko značilne razlike nam kažejo na drugačno obravnavanje mladoletnikov v londonski skupini, kjer velja kazenska odgovornost že od 8. leta starosti (zato je tamkaj mnogo več sodno-poličijskih ukrepov). Pri nas je znatno ševelilo tistih, pri katerih ni bilo nobenih predhodnih ukrepov.

Istovrstna in raznovrstna kazniva dejanja, kolikor jih odpade na posameznega mladoletnika

Pomembna razlika med skupinama nastaja zaradi odločnega premika k storilcem z večjim številom kaznivih dejanj v slovenski skupini. Glej tabelo 29.

TABELA 29

Stevilo vseh kaznivih dejanj	Število mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
eno	28	18	38	25
dve	6	28		
tri	9	16	33	70
do pet	9	7		
šest in več	21	4	29	5

$hi^2 = 23,45$ (značilen na nivoju 0,01)

TABELA 30

Število istovrstnih dejanj	Število mladoletnikov		% ^a	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
eno	28	18	38	25
dve	7	37	10	51
tri	11	8	15	10
do pet	11	7	15	10
šest in več	16	3	22	4

$hi^2 = 32,88$ (značilen na nivoju 0,001)

Istovrstna kazniva dejanja

Ker opazujemo premoženske delikte, smo kot istovrstne upoštevali le kazniva dejanja zoper premoženje. Glej tabelo 30.

Pomembna razlika nastaja iz podobnih razlogov, kot smo jih navedli v prejšnji tabeli.

Smiselnost kaznivega dejanja

Kot smiselno smo ocenili tisto kaznivo dejanje, ki je ustrezalo nekemu cilju, potrebi, želji ali koristi mladoletnika. Posebej smo označevali kot razumljiva, a nedozorela tista kazniva dejanja, pri katerih je prava smiselnost lahko sporna, npr. majhne tatvine v samopostrežnih trgovinah, kjer je hotel mladoletnik pokazati »korajžo«, tatvina večje vsote denarja staršem, ki ga je mladoletnik razdelil med sošolce itd. Glej tabelo 31.

Razlike med skupinama nastajajo zaradi večjega števila nedozorelih in celo nesmislenskih dejanj v londonski skupini.

Načrtnost kaznivega dejanja

Kot načrtno kaznivo dejanje smo ocenili tisto, pri katerem je obstajala predhodna pripravljalna aktivnost (dogovaranje, opazovanje objekta, izraba najugodnejše priložnosti itd.). Med nenačrtimi je večina dejanj nastala kot plod trenutne odločitve zaradi posebno ugodnih priložnosti (nezaklenjeni prostori, predmeti brez nadzorstva). Ostala nenačrtna dejanja so nastala kot eksplozija ali reakcija na neugoden dražljaj. Glej tabelo 32.

Pomembna razlika nastaja zaradi večjega števila nenačrtnih kaznivih dejanj v londonski skupini.

Prikrivanje kaznivega dejanja

Za primerno prikrivanje kaznivega dejanja smo šteli vse oblike neopazne prilastitve tuje stvari, varovanje tajnosti, shranjevanje na skritem mestu in daljše razdobje od storitve do odkritja kaznivega dejanja. V razred

TABELA 31

Smiselnost dejanja	Število mladoletnikov		% ^a	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
smiselno	69	56	94	82
nesmiselno	—	4	—	—
razumljivo kot nedozorelo	4	13	6	18

$hi^2 = 8,01$ (značilen na nivoju 0,01)

TABELA 32

Načrtnost dejanja	Število mladoletnikov		% ^a	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
načrtno	61	47	85	70
izrazito kriminalna veččina	1	4	—	—
nenačrtno	11	19	15	30
kot eksplozija — nesmiselno	—	3	—	—

$hi^2 = 3,91$ (značilen na nivoju 0,05)

TABELA 33

Prikrivanje dejanja	Stevilo mladoletnikov		% ^a	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
premeteno	3	1		
primerno	69	57	99	79
neobstoječe	1	15	1	21

$hi^2 = 11,86$ (značilen na nivoju 0,001)

neobstoječega prikrivanja pa smo uvrstili nasprotne primere (ko je storilec vzel stvar tako, da ga je žrtev opazila ali da je stvar vzel pred očmi očividcev ali če se je hvalil z dejanjem ali neopreznno razdajal plen).

Pomembna razlika nastaja, ker v londonski skupini večkrat kot v slovenski ni obstajalo primerno prikrivanje kaznivega dejanja. Glej tabelo 33.

Psihiatrična ocena mladoletnika

Psihiatri v Stamford House Remand Home in v slovenskih zavodih so se le redko kdaj izrazili z določno psihiatrično diagnozo. Večinoma so opisali in ocenili psihiatrično stanje in obnašanje mladoletnika. Za naše potrebe smo te ocene strnili v naslednje razrede:

— abnormalnosti (abnormalna psihična stanja, ki so na meji duševnih bolezni ali pa predstavljajo bolj ali manj zaključene klinične slike);

— osebnostne motnje (različne oblike motenega ali motečega obnašanja vse do točneje definiranih psihopatičnih potez);

— kriminogenetsko pomembni psihični elementi (npr. kaznivo dejanje, storjeno zaradi potrebe po uveljavljanju ali zaradi samokaznovalnih tendenc, kriminogenetska označitev pubertetne krize);

— nedozorelost (za sedaj jo bolj opredeljujemo po občutju, ker jo je težavno vsestransko definirati);

— subnormalnost;

— mladoletnik je v psihiatričnem smislu urejen;

— brez psihiatrične ocene.

TABELA 34

Psihiatrična ocena	Stevilo mladoletnikov		% ^a	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	51	73	100	100
abnormalnosti	8	7	16	10
osebnostne motnje	7	11	14	15
kriminalno pomembni psihični elementi . . .	8	20	16	27
nedozorelost	5	14		
subnormalnost	6	2	21	22
v redu	17	19	33	26
neznano	22	—	—	—

$hi^2 = 10,11$ (značilen na nivoju 0,05)

Razlika sicer ni zelo pomembna, vendar opozarja na nekatere posebnosti glede psihiatričnega ocenjevanja v Londonu in v slovenskih razmerah. Glej tabelo 34.

Priporočila

Strokovnjaki v Stamford House Remand Home in v slovenskih zavodih so se po končanem opazovanju izrekli za določen ukrep. V slovenskih razmerah pa smo se v dobri tretjini primerov morali ozirati na priporočila občinskih centrov za socialno delo ali or-

ganov socialnega varstva, ker drugih strokovnih priporočil ni bilo. Priporočila so takó v Londonu kot pri nas precej uniformna in v skladu z dejanskimi možnostmi. Zaradi različnosti v zakonodaji pa jih nismo mogli povsem primerjati. Vzgojni poboljševalni dom in Approved School¹⁵ smo izenačili zaradi številnih podobnosti, čeprav obstoje tudi nekatere razlike. Pod Approved School smo uvrstili tudi dva primera, kjer je bil priporočen detention centre.

¹⁵ Kobal Miloš, Moji vtisi iz Anglije, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 1963, št. 3/4, str. 184.

TABELA 35

Priporočila	Stevilo mladoletnikov		%	
	Slovenija	London	Slovenija	London
Skupaj . . .	73	73	100	100
vzgojni poboljševalni dom ali Approved School . . .	22	27	59	37
vzgojni dom	21	—		
probation	—	26		
vzgojni ukrepi — drugi	9	—	41	63
priporočeno — brez ukrepa, le nadzorstvo staršev	21	20		

$hi^2 = 6,17$ (značilen na nivoju 0,05)

V Angliji je na razpolago probation sistem, pri nas pa v lažjih primerih uporabljamo vzgojni dom, disciplinski center, strožji nadzor ali druge vzgojne ukrepe.

Kjer je bilo priporočeno le nadzorstvo staršev, je v slovenskih razmerah navadno prišlo do ustavitev postopka. V Londonu pa smo v ta razred uvrstili tiste primere, kjer so po nasvetu strokovnjakov popolnoma ali pogojno oprostili mladoletnika, opozorili pa starše na poostreno nadzorstvo. Glej tabelo 35.

Bistvene razlike med skupinama nastajajo, ker so v eni kot v drugi deželi na razpolago različni ukrepi. Nanje se strokovnjaki in drugi organi ozirajo pri svojih priporočilih. Težavnejših delinkventov, za katere je potreben strožji zavodski ukrep (vzgojni poboljševalni dom ali Approved School), je v obeh skupinah skoraj enako število. V Londonu pogosteje uporablja probation sistem.

V. KVANTITATIVNA PRIMERJAVA MLADOLETNIKOV, KI SO STORILI DELIKT NEUPRAVIČENE UPORABE MOTORNEGA VOZILA, IN NEKATERE POSEBNOSTI TEH MLADOLETNIKOV

(N = 48; 24 mladoletnikov iz Londona in 24 iz večjih slovenskih mest)

Iz teoretičnih predpostavk, da se storilci delikta neupravičene uporabe motornega vozila (taking & driving po angleškem pravu, 254a čl. našega KZ) vsaj glede nekaterih posebnosti razlikujejo od storilcev kaznivih dejanj zoper premoženje, kakor tudi zaradi svojevrstnosti tega delikta smo izločili in v posebni skupini proučevali tiste opazovane mladoletnike, ki so v letu 1962 storili omenjeni delikt.

Pri tem smo ugotovili, da je v slovenski skupini sedem, v londonski pa enajst storilcev, ki so kot primarni in povratni delikt zaskrivili le neupravičeno uporabo motornega vozila. Drugi storilci niso »čisti« predstavniki

te skupine; njihovi prejšnji delikti so druge vrste, navadno premoženjski.

Ta podatek nas utrujuje v domnevi, ki je bila vsaj za naše razmere že ugotovljena,¹⁶ da namreč neupravičena uporaba motornega vozila ni delikt sui generis, čeprav je možno, da je najpogosteje prvi in morda edini izraz pubertetne krize, ki ga realizirajo mladoletniki iz družin s sicer bolj diferenciranimi moralnimi in kulturnimi načeli ter z nadpovprečnim materialnim zaledjem.

Nekateri teoretiki na zahodu¹⁷ so tipične primere neupravičene uporabe motornega vozila, ko gre zgolj za vožnjo, čeprav bi se ta končala s poškodbo vozila (takšen »modus operandi« smo pri opazovanem deliktu zahtevali tudi v naši raziskavi), skušali razložiti s spremembami v družini na njihovem kulturnem območju. Družina postaja po njihovem mnenju vse manjša, vse bolj socialno izolirana. Z otroki se ukvarja predvsem mati, zato se le-ti identificirajo z njo. Ko se deček v puberteti upre materinemu vplivu v imenu moškosti, enači »dobroto« z ženskostjo, »grobost« in »surovost« pa z moškostjo. Biti »slab deček« postane tako v nekem smislu pozitiven cilj.

Takšna naj bi bila kriminogeneza omenjenega delikta. Večinoma pa naj bi bil neposreden povod zanj v bahanju in preizkušanju lastne drznosti. Mladostniki se tudi dolgočasijo. Ker so vezani pretežno na zunanje dražljaje, pogrešajo lastnih notranjih, duhovnih doživetij. Zato iščejo po kvantiteti številnejše, po intenziteti pa vedno močnejše dražljaje.

Če takšne teoretične predpostavke preizkusimo s kvantitativnimi in kvalitativnimi podatki, ki smo jih zbrali ob primerjavi obeh skupin, se nam le deloma potrdijo.

¹⁶ Kržišnik Marija, Neupravičena uporaba motornih vozil v letu 1961 na območju okraja Ljubljana (diplomska naloga na Višji šoli za socialne delavce v Ljubljani).

¹⁷ Zlasti sociološko usmerjena Cohen ter Talcott Parsons.

Primerjava obeh skupin kaže pri neupravičeni uporabi motornega vozila v bistvu iste tendence, kot smo jih našli pri primerjavi mladoletnih delinkventov zoper premoženje. Vendar je stopnja značilnosti v nekaterih primerih višja ali nižja, kar gre predvsem na račun manjše številnosti opazovane skupine. Ponekod pa so se pokazale druge bistvene razlike, ali pa kažejo tabele drugačno tendenco kot pri mladoletnih storilcih premoženskih deliktov. Ne bomo navajali tabelarnega pregleda kvantitativnih ugotovitev, skušali pa bomo razlike in posebnosti prikazati tako, da bomo z njimi potrdili ali pa podvomili, deloma ali v celoti, o teoretičnem modelu, ki smo ga pravkar predstavili in ki se zdi zaradi svoje notranje logike prepričljiv.

Pri očetovem poklicu se kaže, da ima osem očetov v obeh skupinah takšen poklic, ki dopušča bolj diferenciran standard, kot pa ga ima nekvalificiran in industrijski delavec.

Slovenska skupina izkazuje višje število dijakov, učencev in vajencev v obrti in industriji, londonska pa več nekvalificiranih in kvalificiranih delavcev (česar pri primerjavi mladoletnih storilcev premoženskih deliktov nismo ugotovili). V slovenski skupini je torej večje število mladoletnikov, diakov in učencev, ki še niso vključeni v proizvodnjo in poklic, in če jim pridružimo še vajence, ki so pri nas zvečine industrijski vajenci, torej še naprej v oskrbi staršev, se zdi, da to potrjuje misel o boljšem materialnem in kulturnem ozadju naših storilcev opazovanega delikta. Kar začeva poklic, so delinkventi iz londonske skupine na slabšem.

Nadalje, mladoletniki v slovenski skupini so večinoma vrstniki »vrstnikom« (»normalni«), v londonski skupini pa se vidneje kažejo voditelji in močnejša je tudi udeležba nadpovprečno inteligentnih.

Statistično značilna razlika med skupinama nastaja tudi zaradi večkratnega ponavljanja neupravičene uporabe motornega vozila v londonski skupini, medtem ko so slovenski mladoletniki ta delikt storili le enkrat.

Ugotovitev, da je večina iz slovenske skupine mladoletnikov le enkrat storila tovrstni delikt, bi že govorila za sprostitev pubertetne krize, za enkratni dogodek v mladoletnikovem življenju. Takšne krize bi bile bolj odsev življenja v družinah, ki so vsaj materialno primerno preskrbljene. Manj takšnih zakonitosti srečamo v londonski skupini in si obstoječe razlike zelo težko pojasnimo. Morda gre v visoko razviti industrijski družbi za manjšo splošno zrelost, ki se večkrat sprošča v tej deliktnej obliki, morda pa vpliva predvsem večje število vozil, ki so v Londonu »na raz-

polago«. Seveda pa ne moremo izključiti kombinacije raznih faktorjev.

Vloga matere v angleški kulturi je bila že pojasnjena. Vsaj rahlo skladnost s teoretičnimi predvidevanji pa celo za slovenske razmere nakazuje podatek, da se kot disciplinski faktor tudi pri nas mati močneje uveljavlja (mati je bila v devetih, oče v šestih primerih disciplinski faktor). Vendar omenjeni zaključek ni docela jasen, in sicer zaradi podatka, da mati v slovenski skupini v povečani stopnji kaže indiferentnost ali celo odklanja mladoletnika. Kljub temu je mati pomembnejši člen v neposrednih odnosih otroka in mladoletnika s svetom, ker je oče v naših razmerah več odsoten in je v slovenski skupini manj otrok, ki žive v popolni družini.

Če bi si drznili kakoli sklepati, potem je slovenska skupina bliže teoretičnemu modelu, kot pa londonska. Podobnega mnenja o londonskih mladoletnikih je bil že Gibbens,¹⁸ ki je ugotovil, da so londonski mladoletniki tovrstnega delikta večinoma iz vrst delavskih družin in brez izrazitega materinega ozadja. Temu bi težko docela pritrdili, ker je po naših podatkih tudi v Londonu mati pretežno disciplinski faktor, starši pa so prav tako iz poklicev, ki v polovici primerov niso tipično »delavski«. Vendar je teoretična zasnova modela tega delikta v londonski skupini še manj zanesljiva kot pri nas.

Mnenja smo, da gre pri modelu za upoštevanja vredno teorijo, ki verjetno velja za neko plast mladoletnih delinkventov. Kolikšna je ta plast, na podlagi naše primerjave ni mogoče ugotoviti. Morali bi opazovati le »čiste« delinkvente te vrste, vendar jih je bilo premalo.

VI. KVALITATIVNE POSEBNOSTI OPАЗOVANIH SKUPIN

Pri izpolnjevanju ankетnega lista smo posebej zapisovali nekatere vsebinsko pomembne značilnosti mladoletnikovih staršev, njegove družine in doma, njegove preteklosti in sedanjega delikta.

V kvalitativnem, vsebinskem pogledu ni posebnih razlik med skupinama. Raznim vsebinskim značilnostim, ki so jih v zvezi z mladoletnikom zbrali strokovnjaki v Stamford House Remand Home, bi našli ustrezajoče pripombe tudi pri slovenskih mladoletnikih.

¹⁸ T. C. N. Gibbens, *Psychiatric studies of borstal lads*, Oxford University Press, London 1962, str. 42 in sl.

Kljub temu pa kvalitativne posebnosti služijo boljšemu razumevanju mladoletniške problematike v obeh kulturah in jih je mogoče upoštevati pri interpretaciji.

1. Materin lik

V mnogih opisih je pri londonski skupini materin lik v raznih smereh neadekvaten. Sem in tja je mati opisana kot dominantna in kot pravi gospodar v hiši, v številnih primerih kot pretirano zaskrbljena in pretirano varujoča, po drugi strani pa tudi kot raznežujoča, popustljiva ali pa celo kot povsem neustrezna.

V slovenski skupini materin lik ne najde tako nadrobnih in v raznih smereh oblikovanih opisov. Mati je večinoma opisana kot popustljiva, razumevajoča celo preko smiselnih meja, ali pa je povsem neustrezna, vdana alkoholu in dvomljivega obnašanja. Avtoritativna je mati pri nas le izjemoma.

Navajamo nekaj opisov, ki smo jih razvrstili po najpomembnejših karakteristikah materinega lika.

Londonska skupina

Dominantna mati

»Mati je gospodar v hiši in dečko si želi, da bi odšel z njo iz družine v kakšen oddaljeni kraj« (ml. O. C.).

»Mladoletnik živi v matriarhalni družini... nikoli ne ve, kakšna bo naslednja materina reakcija in se trese pred njenimi izbruhi jeze... ker je zadnji otrok, ni nikogar drugega, da bi odvrnil pretirano materino pozornost« (ml. T. T.).

Raznežujoča mati

»Mati je razneževala otroka do skrajnosti, oče ni pokazal posebne odločnosti; če pa je interveniral, je zmanjševala njegov vpliv. Ko je oče odvzel sinu ključ, ker je prihajal pozno domov, mu je mati dala svojega« (ml. S. R.).

»Gospa J. zelo varuje svoje otroke. Oba, oče in mati, sta spremljala mladoletnika, kadar se je moral javiti na sodišču in sta ga goreče zagovarjala« (ml. D. J.).

»Mladoletnik kliče svojo mater — ,ti si moja žena' in sili k njej v posteljo (ml. C. B.)

Odklanjajoča mati

»Mati ima verjetno določen čustveni odnos, toda mladoletnik in mlajša sestra tega najbrž ne občutita« (ml. D. W.).

»Mati ga poskuša obravnavati kot črno ovco v družini. Včasih je mladoletnik zelo ogorčen zaradi tega in takrat pride do ostrih prerekanj z materjo« (ml. T. E.).

Nekaj je tudi ugotovitev, da je postal otrok-mladoletnik neurejen, agresivnejši in neposlušen, ko se je mati ponovno poročila ali ko je očimu rodila otroka.

Izjemno travmo lahko povzroči predstava o materi, ki je mladoletnik ni poznal in se ta nenadoma pojavi v njegovem življenju. Pri mladoletniku J. L. beremo, da je zanj pojav žene, ki mu je povedala, da je njegova prava mati, pomenil pravi šok. Pozneje je začel izigravati obe »materi« drugo proti drugi.

Slovenska skupina

Dominantna mati

»Mati je zahtevnejša, bolj impulzivna in večkrat neadekvatno reagira. Oče pa je zelo toleranten« (ml. B. L.).

»Mladoletnikovim čustvenim izkušnjam ob materi je pripisovati največji pomen za izoblikovanje motenj. Mati je do sina agresivna, ker je nezakonski. Njeno reagiranje je nestрpno, propulzivno in neurejeno« (ml. J. B.).

Raznežujoča mati

»Mati je mladoletnika kot otroka razneževala in mu odpuščala tudi tedaj, kadar je bilo nesmiselno. Njegove prestopke je prikrivala pred očetom« (ml. M. E.).

»Mati je čustveno navezana na oba sina, do njiju je mehka, uvidevna in raznežujoča, vendar obenem tudi zahtevna« (ml. A. M.).

»V času, ko je mati v službi, je mladoletnik prepuščen sam sebi« (ml. S. P.).

Karakterističnih opisov o materi, ki odklanja otroka, je v slovenski skupini malo. Več je pripomb o materini indiferentnosti, ki je objektivno večkrat v zvezi z njenou zaposlenostjo.

2. Očetov lik

V gradivu obeh skupin je oče dokaj uniformno opisan. Predvsem se kažeta obe antipodni ponašanji: oče je strog, uporablja celo fizične, često grobe prijeme za vzdrževanje discipline (ta lik je zelo pogosten v slovenski skupini); nasprotno temu je oče toleranten, nekolikokrat indiferenten zaradi odsotnosti in zaposlitve, izjemoma preveč popustljiv, opravljajoč pa je zelo neprizgodljiv.

vičajoč in raznežajoč, ali pa je sploh nesposoben za očetovsko funkcijo (takšnih opisov najdemo več v londonski skupini).

Londonska skupina

Aktiven oče

»Oče je odpeljal otroka, sedanjega opazovanca, na policijsko postajo, da bi ga tam zastrašili« (ml. R. C.).

»Oče je zelo strog; mladoletnik čuti, da ga oče ne mara« (ml. G. T.).

Pasiven oče

»Oče vedno brani sina pred policijo« (ml. M. Q.).

»Večkrat si želim, da bi oče prevzel kontrolo v svoje roke, toda on tega ne mara ali ne more... je povedal ml. B. E.

Slovenska skupina

Aktiven oče

»Otroci se tresejo pred očetom. Takrat, ko počiva, mora vladati v hiši največji mir. Oče se le redko prijateljsko pogovarja z mladoletnikom. Za prestopke ga hudo, navadno fizično, kaznuje« (ml. T. J.).

»Oče je večkrat vinjen, takrat zna biti tako grob, da mati in otroci pobegnejo k sosedovim« (ml. A. P.).

Pasiven oče

»Oče je zelo toleranten in brani mladoletnika pred agresivno in impulzivno materjo ter zmanjšuje pomen mladoletnikovih prestopkov« (ml. K. P.).

»Oče je po cele dolge dneve odsoten. Za otrokovo življenje se komaj zanima. Ni reagiral, ko mu je otrok vzel neko vsoto denarja in jo po nepotrebнем potrošil. Zganil se je šele, ko je mladoletnik vzel precej denarja in družinske dragocenosti« (ml. K. P.).

3. Družinsko življenje in dom na splošno

Iz kvantitativnih primerjav lahko razberemo, koliko družinskih polomov je v obeh primerjalnih skupinah nastalo zaradi fizične odsotnosti matere ali očeta.

Izguba enega ali drugega od staršev je za družino sicer viden, vendar ne povsem zanesljiv indikator za razdrto družino. Tudi nismo upravičeni pričakovati, da bodo družine z obema izmed staršev v redu. V družinah

nastajajo notranje napetosti, konflikti med starši, razdvojenost otrok, navezanost posameznih otrok na enega od staršev ali celo nasprotovanje enega dela družine drugemu delu.

Skoraj pri vsakem opisu mladoletnikove družine — tako v Londonu kot v Sloveniji — bi našli kaj neugodnega v družinski situaciji. Kvalitativno so problemi skoraj povsod identični, v slovenskem gradivu pa je prikazana situacija hujša v tistih družinah, kjer je oče alkoholik, več je tudi fizičnega kaznovanja otrok in več nemarnosti s strani očeta, ki je zapustil družino in se često sploh ne zmeni več za svoje otroke. V londonskem primeru smo našli podoben odnos le v dveh primerih.

a) Navajamo nekaj primerov iz *londonske skupine*, ki kažejo konfliktno vzdušje v družini:

»Mladoletnik vedno potegne kratko v primerjavi s starejšim bratom« (ml. D. W.).

»Keneth čuti, da mu je oče bolj všeč kot mati in da je družina razdeljena v dva dela, ki sta si večkrat nasprotna: mati in brat Terry (19 let) proti očetu in Kenethu« (ml. K. D.).

»Mladoletnik z bratom — dvojčkom ni v dobrih odnosih« (ml. K. B.).

b) V *slovenskem gradivu* najdemo podobne opise družinskih trenj in napetega vzdušja ali kako drugače neugodne situacije za družino:

»Oba od staršev sta zaposlena v nočnem času, čez dan pa počivata. Zato zahtevata od otrok mir in sta zadovoljna, če so otroci zunaj doma« (ml. J. M.).

»Mladoletnik je odraščal v družini štirih žensk, ki so si bile močno neenotne glede njegove vzgoje« (ml. A. V.).

»Mladoletnik kaže izrazito rivaliteto s polstrestro in polbratom« (ml. J. F.).

»Oče večkrat pretepa sina. Sin je po pretepih pobegnil. Zaradi očetovega ravnjanja je sin ostal zakrknjen in apatičen« (ml. L. P.).

4. Priporome k ekonomskemu stanju družine

Ekonomsko stanje družin mladoletnikov je videti — če upoštevamo krajevne razmere — tako v Londonu kot v opazovanih slovenskih mestih primerno in zadovoljivo. Hujšo ekonomsko stisko zasledimo med tremi londonskimi in petimi slovenskimi družinami.

Resničnega standarda angleških družin iz londonskega gradiva ni mogoče razbrati. Slovensko gradivo pa v približno tretjini primerov navaja višji standard opazovanih družin, kot pa je povprečen standard v ožjem in širšem okolju.

5. Problematika delikta

Že pri kvantitativni primerjavi smo ugotovili, da se londonski mladoletniki značilno razlikujejo od slovenskih po večjem številu nedozorelih ali celo nesmiselnih kaznivih dejanj in po tem, da je več nenačrtnih dejanj.

Naj sledi le nekaj značilnih opisov londonskih mladoletnikov, ki dopoljujejo kvantitativno značilnost še z vsebinske strani:

— Mladoletniku G. P. je delodajalec izročil 40 funtov, da bi kupil znamke za zavoranje. Mladoletnik pa si je denar prilastil, pobegnil od doma, si kupil ribiški pribor in bil prijet nekaj sto metrov stran od doma, ko je mirno lovil ribe.

— Mladoletnik B. D. je skupaj s tremi dečki vломil v neko trgovino. Ukradli so blaga v vrednosti približno 6 funtov in 14 šilingov. Plen so shranili na domu omenjenega mladoletnika in je bil v celoti vrnjen lastniku. Kaznivo dejanje je ocenjeno kot sredstvo za mladoletnikovo uveljavljanje.

— Mladoletnik G. R. je skupaj s tremi prijatelji sedel na obzidju bolnišnice. Zagleddali so ogrodje kolesa, za katerega se ni nihče več zmenil. Mladoletnik je šel ponj. Bolniške sestre so ga opazile in poklicale policijo.

— Mladoletnik R. S. je na prigovarjanje dveh odraslih oseb vzel doma 14 funtov. Odrasla človeka sta mu denar vzela, on pa je zbežal od doma v Devon in se nato prijavil policiji v Plymouthu.

V slovenskem gradivu najdemo opise nenačrtih deliktov le izjemoma, pač pa nobenega nesmiselnega in le nekaj manj smiselnih ravnanj. Ker gre za dobro znane načine ravnanja slovenskih delikventov, bomo nadrobnejše opise opustili. H kvalitativnim posebnostim slovenskega delikventa mladoletnika se bomo vrnili v zaključnih ugotovitvah.

6. Osebnostne značilnosti opazovanih mladoletnikov

Podajamo nekaj zgoščenih opisov osebnostnih značilnosti mladoletnikov, ki smo jih razvrstili v situacijsko pogojene, nevrotične in zaradi hujše motnje spremenjene osebnosti.

Londonska skupina

Normalna osebnost s situacijsko pogojeno motenostjo.

— Ml. M. Q. iz Londona, star 14 let in 9 mesecev, živi v kriminalni okolici. Oče ga vedno brani pred policijo, pa naj stori karkoli. Čustveno je topel, navezan zlasti na sestrico. Doma naj bi bil priden, je pa večinoma na cesti, ker je stanovanje zelo majhno.

— Ml. J. B., star 15 let in 6 mesecev, je zrel, resno misleč dečko... njegove tativne pomenijo kombinacijo zadovoljitev neke njegove potrebe in maščevalnosti.

Osebnost s pretežno nevrotičnimi motnjami

— Ml. B. D., star 16 let in 2 meseca, je nekoliko nizke postave. Tega se zaveda in njegovo osnovno obnašanje je agresivno. »Ljudje me dražijo, ker sem majhen«. Njegovo kaznivo dejanje je poskus uveljavljanja... všeč so mu boksarji, zlasti boksa, ki je večji od vseh, ki boksa čisto in pošteno; tudi sam želi, da bi bil močan, čist in »fair«.

Ml. T. C., star 16 let in 8 mesecev, je četrtič pred sodiščem. Videti je, da so ga za prvi delikt po krivem obdolžili in da ga je to zlomilo.

— Ml. R. P., star 14 let in 1 mesec, je zelo nesrečen dečko. Pri razgovoru joče... čuti se preveč črno ovco v družini, dvomi o ljubezni staršev do njega, zlasti o ljubezni očeta, ki se vedno znaša nad njim. Počuti se zavrhenega, osamljenega in manjvrednega v primerjavi s sestro in brati.

Huje prizadeta in spremenjena osebnost

— Ml. M. W., star 16 let in 11 mesecev, priznava več, kot je v resnici storil. Verjetno gre za prizadevanje, da bi kot delinkvent postal popularen. Prav hlastno je namreč spraševal, ali bo njegov primer objavljen v časopisih.

— Ml. P. Q. je star 16 let in 2 meseca, bil je že petkrat pred sodiščem. Bil je kronični emuretk. Posteljo je močil še pred štirimi leti. Emureza je prenehala, brž ko je zapustil domače okolje.

Slovenska skupina

Normalna osebnost

— Ml. R. K. star 16 let in 9 mesecev, pravi, da mu je bilo doma dolgčas, pa se je raje potikal z druščino.

— Ml. M. R., starega 14 let in 11 mesecev, ki ni poznal očeta, je vzgajala in razvajala stara mati. Sedaj je postal grob, lažnjiv in agresiven. Od stare matere izsiljuje denar.

Osebnost s pretežno nevrotičnimi motnjami

— Ml. T. N., star 16 let in 1 mesec, je bil dalj časa brez očeta, ki je bil zaprt zaradi so-

delovanja z okupatorjem. Imel je do očeta odpor. Doma ni vzdržal. Na ulici je zbiral druščino, ji postal voditelj in z njo načrtoval drzne delikte, da bi se pred vrstniki uveljavil.

— Ml. T. Š., star 16 let in 2 meseca, je pripomnil, ko so ga vprašali, zakaj je vzel radijski tranzistor iz zaklenjenega avtomobila, da se je hotel narediti važnega.

— Ml. J. D. delo ne veseli. Star je 16 let in 9 mesecev. Za noben poklic ne čuti posebnega nagnjenja.

Huje prizadeta in spremenjena osebnost

— Ml. J. N., star 15 let in 11 mesecev, je v odnosu do vzgojnih prijemov top in zakrkjen. Če ga oče kara in mu očita njegove prestopke, mu sin sploh ne odgovori, niti ne jcče niti se ne brani, marveč le topo in brezizrazno strmi.

— Ml. J. L., star 14 let in 11 mesecev, nezakonski sin, ki je živel, odklonjen, v kmečki družini in čutil ob najmanjšem prestopku pretrdo stričevno pest. V vzgojnih zavodih je vodljiv, prikupen, ubogljiv. Izven tega okolja je močno delinkventen.

VII. PODOBNOSTI IN RAZLIKE DVEH DELINKVENTNIH POPULACIJ, KI SMO JU PRIMERJALI V LONDONU IN V VEČJIH SLOVENSKIH MESTIH

Primerjava zastavlja kot najsplošnejše vprašanje, ali je mogoče podobnosti in razlike, ki smo jih ugotovili, uvrstiti med takšne, ki jih poraja ali odpravlja različen družbeno-ekonomski sistem primerjanih kultur.

Verjetno v Jugoslaviji ne bi našli nikogar, ki bi poenostavljeno zagovarjal odvisnost kriminalitete zgolj od najsplošnejših družbenih in ekonomskih gibanj. Utira si pot spoznanje, da delujejo v kriminaliteti mnogo bolj intimni sociološki, psihološki in biološki zakoni, kot bi jih mogli podrediti le pojmu kapitalizma ali socializma. Če kje, potem v sodobni kriminaliteti — kriminaliteti blaginje — velja, da so splošni zakoni družbenih gibanj razveljavljeni in da se v njej uveljavljajo specifične zakonitosti.

Vendar se v obeh primerjanih kulturah ne bi predolgo zadrževali pri družbeno-ekonomskih odnosih, ker angleški laburizem, zlasti če je na oblasti, zmanjšuje prepad med kapitalizmom in socializmom. V obdobju »Welfare Capitalism« ali »Welfare State« se pojavljajo mnoge socialistične rešitve: obsežne nacionalizacije, delno

ekonomsko načrtovanje, izredno občutljiva vloga delavskih sindikatov, samoupravljanje v komunalnem sistemu in poskusi posvetovalnih delavskih organov v tovarnah. Zdravstvena služba je načeloma socializirana, socialno in starostno zavarovanje pa težita za istimi cilji kot na primer v jugoslovanskem socializmu.

Proučevanje podobnosti in razlik v družbeno-ekonomskem sistemu Anglije in Jugoslavije moramo pustiti ob strani, saj bi se razraslo v posebno študijo.

Prav tako presega naše zmožnosti in naš namen nadrobnejše primerjanje nekaterih osnovnih ekonomskih indeksov ali vsaj načelna primerjava standarda. Zadovoljimo se s statusom razvijajoče se države nasproti razviti državi, čeprav razlike med Slovenijo in Londonom glede standarda najbrž ne bille preočitne.

Za naše potrebe bomo bistvene primerjalne kriterije našli kar v zbranem gradivu. S tem se bomo izognili pretiranim kombinacijam in preveč drznim domnevam.

Preizkusili bomo veljavnost naslednjih hipotez:

1. Delinkventna populacija, ki smo jo opazovali v Londonu glede eksistenčnega okolja in nekaterih osnovnih odnosov z ljudmi, ni bistveno različna od slovenske delinkventne populacije mladoletnikov.

2. Obe populaciji nista bistveno različni, kar zadeva osnovne značilnosti kaznivih dejanj (na primer udeleženost storilcev, kraj storitve, stopnja agresivnosti).

3. Obstajajo nekatere splošne, statistično značilne razlike med obema populacijama, ki jih je mogoče pripisovati razlikam v kulturi (transkulturne razlike).

4. V slovenskih razmerah obstajajo nekateri zunanji in notranji pojavi, ki so huje moteči, kot so istovrstni pojavi v londonskih razmerah.

5. Slovenska delinkventna mladina je v nekaterih smereh delinkventnega cibnašanja nevarnejša in resneje moteča kot primerjana populacija v Londonu.

6. Nekatere posebnosti v diagnosticiranju in ukrepanju zoper mladoletnika, zaradi katerih nastajajo med skupinama značilne razlike, izvirajo deloma iz drugačne kulture, drugačne kriminalne politike in drugačne razvitosti kriminoloških konceptov v obeh primerjanih kulturah.

Ni treba posebej omeniti, da veljajo naše hipoteze le za opazovano starostno dobo obeh mladoletnih skupin, četudi bi z razširitvijo nekaterih ugotovitev na vso mladoletniško populacijo verjetno ne zagrešili prehudih napak.

1. Podobnosti in razlike med opazovanima skupinama glede eksistenčnega okolja in osnovnih odnosov med ljudmi

Proučevano hipotezo lahko potrdimo s številnimi kvantitativnimi primerjavami, s katerimi nismo ugotovili nobenih značilnih razlik med opazovanima skupinama. O podobnosti eksistenčnega okolja nam govore:

- enake strukture poklicev očeta, matere in mladoletnika;
- vzdrževanje notranjščine bivališča;
- podobnosti v šolskih uspehih, četudi niso direktno primerljivi;
- morebitno bivanje mladoletnika v vzgojnem zavodu in število zavodov, v katerih je bil nameščen;
- stalnost mladoletnikov pri zaposlitvi.

Posredno govori o eksistenčnem okolju sedanje zdravstveno stanje mladoletnikov. V tem pogledu tudi ni značilnih razlik med skupinama.

Postavljene hipoteze ne potrjuje podatek o tipu mladoletnikovega prebivališča. V odgovorih izkazuje slovenska skupina večje število lastnih hiš (18) in lastnih stanovanj (2) staršev proti sedmim oziroma dvema v londonski skupini. Večinoma gre za enostanovanjske hiše, ki so si jih delavske družine postavile ob robu slovenskih mest, čeprav je med njimi tudi nekaj obrtniških družin, pri katerih je bila gradnja razkošnejša. Skupaj s podatkom, da v devetih primerih pri nas deli mladoletnik posteljo z drugimi osebami, bi mogli predpostavljati, da je eksistenčno okolje v slovenski skupini manj izravnano kot v londonski, vendar za to v naši raziskavi ni neposrednih kvantitativnih dokazov.

V osnovnih mladoletnikovih odnosih s starši, z družino ter z ožnjim sorodstvom ne najdemo mnogo razlik. Isto velja za status mladoletnika ter za prisotnost in odsotnost matere in očeta (čeprav se pri očetu kaže slabo značilna razlika).

Nadalje ugotavljamo podobnost glede števila drugih oseb v gospodinjstvu, glede odsotnosti očeta in matere ter mladoletnika iz družine, glede razvezanosti staršev in polnosti mladoletnikove družine. Tudi vloga matere in očeta v družini je v obeh skupinah enaka.

Pač pa se kažejo značilni odstopi od hipoteze pri primerjavi števila otrok, spola in mladoletnikovega vrstnega reda v družini. V slovenski skupini prevladujejo družine z manjšim številom otrok. Precej več slovenskih družin od londonskih ima zgolj edinca ali le dvoje otrok, kar je v skladu s spremembami strukture slovenske družine v dobi eksplozivne industrializacije in visokega šte-

vila zaposlenih mater. Podatek bi veljalo proučiti še z drugih vidikov pri razglabljanju transkulturnih pojavov in glede morebitne povečane kriminogenosti takšnih sprememb v družinski strukturi.

2. Podobnosti in razlike med opazovanimi skupinama glede kaznivih dejanj in načina njihove storitve

Zbrano gradivo — tako kvantitativno kot kvalitativno — ne kaže, da bi v eni ali drugi skupini mladoletniki izvrševali bistveno hujša ali nevarnejša kazniva dejanja (opazujemo zgolj premoženjske delikte), da bi jih kje izvrševali z večjo nasilnostjo, ali da bi bil modus operandi v eni ali drugi skupini bistveno različen. Nekatere posebnosti glede kaznivih dejanj bomo obravnavali pri transkulturnih vidikih in ob upoštevanju karakteristik delinkventnih aktivnosti v slovenski skupini.

Osnovno podobnost v izvrševanju kaznivih dejanj potrjujejo tabele, ki govore o podobnosti glede kraja kaznivega dejanja, glede vprašanja, ali je bil storilec sam ali pa je deloval v združbi, kakor tudi glede mladoletnikove vloge v združbi. Tudi število storilcev pri kaznivem dejanju ni kaj dosti različno, prav tako pa ena ali druga skupina ne kaže povečane nasilnosti pri izvrševanju kaznivih dejanj. Raznovrstnih kaznivih dejanj so storili mladoletniki (poleg istovrstnih — premoženjskih) skoraj enako število v londonski in slovenski skupini.

3. Razlike, ki nastajajo iz različnosti opazovanih kultur (transkulturne razlike)

Če bi hoteli določiti kulturne posebnosti angleške, v tem okviru specifično londonske populacije, bi to zahtevalo poglobljen študij, ki ga v zvezi z našo raziskavo nismo mogli opraviti. Podobno smo brez zanesljivih ugotovitev o kulturnih posebnostih slovenske populacije. Če se omejimo na nekatere dognanja, ki se zde bistvena v zvezi z našo raziskavo, obstanemo pri ugotovitvi, da je socialna komunikativnost v angleški družbi bolj omejena po obsegu in bolj usmerjena ter diferencirajoča od posameznika, kot je to v navadi pri slovenski družbi. Zavrstost in rigidnost angleške socialne komunikativnosti odlično izpričujejo tovrstni opisi življenja v viktorijanski dobi. Seveda opazujemo v novejši angleški zgodovini premik od viktorijanskih navad k večji sproščenosti.

Vendar si dovoljujemo ugotovitev, da sprostitev še ni dosegla tiste sproščenosti v medsebojnih komunikacijah, ki vlada v slovenski družbi, še bolj pa v družbah drugih jugoslovenskih narodov. Kaj Angleži v medsebojnih stikih više cenijo in kaj jih bolj omejuje ter disciplinira, kažejo napisi po uradih, kamor je vstop prepovedan. Ti se glase: »private« (zasebno). Pri nas pa se vstop v uradne prostore izrecno prepoveduje in se s tem vsaj implicitno določajo takšni prostori kot »uradni« ali »javni«.

Povečani togosti v ustvarjanju medsebojnih odnosov podaja roko zgodnejša in bolj rigidna kontrola obnašanja in omejevanja aktivnosti, ki bi se lahko moteče izrazila navzven, razen če se ta sprošča v formalno dovoljenih okvirih, zlasti v športu.

Tem posebnostim angleške družbe, ki so orisane le v najbolj splošnih okvirih, smo našli ustrezajoče značilne razlike med opazovanima skupinama mladoletnih delinkventov.

Pri neupravičenem izostajanju iz šole smo ugotovili, da slovenski mladoletniki v večjem številu izostajajo, »pogosto« neupravičeno. V Angliji velja neupravičeno izostajanje iz šole (truancy) za delikt, za katerega preganjajo otroka ali mladoletnika pred mlinškim sodiščem. Verjetno pa ni zgolj strah povzročil razmeroma manj neupravičenih izostankov v londonski skupini, marveč tudi zgodnejša in bolj rigidna kontrola nad otrokovim obnašanjem, kot pa je v navadi v slovenskih razmerah.

O tem nas prepričuje tudi podatek, da je disciplina v angleški mladoletnikovi družini ostrejša. Transkulturno pomemben podatek je, da se v angleški kulturni sferi prav mati uveljavlja kot disciplinski in najbrž tudi kot pretežen vzgojni faktor. Vedno večja veljava materinega, to je, ženskega lika v nekaterih zahodnih kulturah je našla ustrezen odmev v nekaterih kriminoloških teorijah.

Razlike med obema skupinama pa se nam močno razkrijejo pri poslušnosti, kajti v slovenski skupini prevladuje tip upornega, v londonski pa (vsaj navzven, v smislu vodljivosti) tip ubogljivega mladoletnika.

Omejeno komunikativnost v londonski skupini potrjuje podatek o številu mladoletnikovih prijateljev oziroma vrstnikov. Mladoletniki iz londonske skupine kažejo v primerjavi s slovenskimi manjšo razgibanost glede števila interesnih področij.

Opisani transkulturni razlogi se nedvomno izražajo tudi pri naslednjih pojavih:

— praktično zanemarljivo število alkoholikov med očeti v londonski populaciji, pa

razmeroma veliko število nevrotikov med njimi;

— pri materah obeh skupin alkoholizem ni pomemben, a je v londonski skupini večje število nevrotičnih mater kot v slovenski.

Spričo zgodnejše in strožje kontrole najdemo pomembne razlike v obstoječih psihosomatskih motnjah; med londonskimi mladoletniki so na prvem mestu takšne, ki dušijo sproščanje napetosti navzven, motnje slovenskih mladoletnikov pa so predvsem v povečani nemirnosti in razdražljivosti.

Pcdobno so usmerjene razlike pri zgodnjih motnjah obnašanja; v londonski skupini je poudarek le na bolj pasivnih oblikah motenosti (beganje, psihopatiji podobno obnašanje), v slovenski skupini pa prevladuje delinkventnost.

Odnos očeta do mladoletnika in medsebojni odnosi med starši so najbrž pogojeni po drugačni, v nekem smislu strožji kulturi, ki tudi krepi posameznikovo odgovornost. Verjetno nekateri verski nazori in njihovo resnejše izpolnjevanje vsaj dodatno odločajo o velikosti družine in številu otrok. Znano je, da v slovenski skupini prevladuje družina z edincem ali z največ dvema otrokoma.

Zaradi večje zavrtosti in rigidnosti medsebojnih odnosov v angleški družbi pričakujemo tudi pogostnejše oblike manj smiselnega, slabše dozorelega, često eksplozivnega obnašanja. Gre za psihološko veljavno načelo, da so sprostitve pri zavrtih, omejevanih in rigidnih osebnostih navadno slabše kvalitete in na nižji ravni.

Omejeno možnost nam potrjujejo nekatere značilnosti v izvrševanju kaznivih dejanj.

Ugotovimo naj, da kažejo mladoletniki v londonski skupini večje število manj smiselnih in nedozorelih kaznivih dejanj. Precejšen del jih je nenačrtnih, izzvanih od neposredne situacije, v večjem številu pa mladoletniki tudi ne prikrivajo svojega delinkventnega ravnjanja.

Ob takšnih načinih sproščanja notranjih napetosti v zavrti družbi je pričakovati počitno število podobnih motenj, zlasti pri bratih, ki so za omejevanje bolj občutljivi kot sestre. V londonski skupini je več osebnostnih deviacij bratov; zlasti delinkventnosti na prvem (našli so podoben izhod kot opazovani mladoletnik), nevrotičnosti pa na drugem mestu.

Verjetno so nekatere izmed teh posebnosti povezane tudi z življenjem v velemestu. Vendar tega v naši raziskavi ni mogoče differencirati.

Kulturne razlike presevajo tudi skozi podatek o razmeroma višji inteligentnostni stopnji londonskih mladoletnikov. Verjetno

del slovenske mladoletniške delinkvenčne le izhaja iz zaostalejših materialnih razmer in iz manj uspešnega osebnostnega razvoja. Vendar bi bilo treba celotno problematiko slovenskih mladoletnikov na novo proučiti.

4. Huje moteči pojavi v slovenskih razmerah

Številni kvantitativni podatki utrjujejo domnevo, da so nekateri pojavi v slovenskih razmerah huje spremenjeni, bolj moteči, s predpostavko, da so tudi bolj »kriminogeni«, kot pa so enaki pojavi v londonski skupini.

V prvi vrsti bi podčrtali očetovo vlogo, ki se kaže objektivno in subjektivno bolj moteča, kot pa je očetova vloga v londonski skupini. Najprej je oče v slovenskih razmerah bolj odsoten, delno tudi zaradi smrti, čeprav je podatek značilen komaj na nivoju 0,10. Potem je oče v naših razmerah glede deviiranosti predvsem alkoholik, po opisih večinoma dodatno grob in surov, kadar je vinjen, hkrati pa kaže povečan negativen čustven odnos do mladoletnika. Tudi zaradi negativnih čustvenih odnosov med starši priпадa očetu odločilnejša negativna vloga. Oče deluje v naših razmerah bolj neugodno, ker predstavlja neugoden čustven pritisk za mladoletnikovo osebnostno rast oziroma ker — pretežno v primeru odsotnosti — ne vgraje pozitivnih omejitev v njegovo osebnost.

Druge moteče pogoje bi v slovenskih razmerah našli še v povečanih deviacijah ožjega sorodstva, pri katerih ima pomembno vlogo spet alkoholizem, dalje v hujših boleznih, ki jih je prebolel mladoletnik v starosti do šestih let, in v izkazovanju nižje inteligentnostne ravni. K temu dodajamo še domnevo, da materialne razmere pri slovenski skupini le niso tako uravnotežene, kot so pri londonski, čeprav v tem pogledu ni ne v eni ne v drugi skupini izrazitega deficit.

Rezultate te primerjave bi mogli strniti v naslednji zaključek: v londonski skupini je potrebnih manj objektivnih in subjektivnih pritiskov za deviacijo v delinkventno smer. V naših razmerah deviirajo predvsem tisti, ki zadevajo ob večje objektivne in subjektivne ovire, torej tisti, ki se zaradi posrednih in neposrednih destimulacij teže vključujejo v normalni, nedelinkventni tek življenja. Domnevamo lahko, naša raziskava pa nas v tem potrjuje, da londonski mladoletnik tudi v razmeroma normalnih eksistenčnih razmerah in v neprehudo motenih medosebnih odnosih z teže dozori že zgolj zaradi napora, ki ga zahteva visoko organizirana industrijska družba. V nedozorelosti mladoletnik prej krene na

delinkventno pot, četudi so peristatični pogoji manj kriminogeni.

Slovenske razmere še niso dosegle ravni visoko industrijske družbe. Zato so morda resnejši pretresi, zlasti v družinskom življenju, najnejši, da bi se mladoletnik usmeril v delinkventno reagiranje.

5. Delinkventni mladoletniki iz slovenske skupine so v določenih smereh bolj nevarni in delinkventno bolj aktivni kot mladoletniki iz londonske skupine

Ugotovili smo, da kaznivo dejanje sicer ni bistveno različno v obeh opazovanih skupinah.

Pač pa se pokaže slovenska skupina v določenih smereh nevarnejša in delinkventno bolj aktivna. Celotno število kaznivih dejanj kaže, da je v slovenski skupini značilno mnogo storilcev s šestimi kaznivimi dejanji in več. Pri določevanju razredov smo se ozirali na najvišje število deliktov, ki jih je storil posameznik v londonski skupini. Za slovensko skupino omejitev na šest deliktov ali več ni ilustrativna. Posamezni mladoletniki, ki so sodelovali v združbi 13 mladostnikov iz Šiške, so storili od 30 do 45 kaznivih dejanj. Tudi v drugih druščinah ali pri posamezniku gredo številke preko deset kaznivih dejanj. Pri tem moramo upoštevati, da evidenca kaznivih dejanj, ki so jih storilci zakrivili pod 14. letom starosti, ni popolna (kot je to v Londonu) in da bi bil ob popolni evidenci podatek verjetno v še hujšo škodo slovenski populaciji.

Število istovrstnih kaznivih dejanj samo potrjuje podobo, kot smo jo navedli v prejšnjem odstavku.

Nevarnost delinkventne aktivnosti v slovenskih razmerah nakazujeta tudi podatka o načrtnosti kaznivega dejanja in o načinu njegovega prikrivanja. V obeh primerih nastopajo slovenski mladoletniki bolj načrtno pri storitvi kaznivega dejanja in ga tudi bolj premeteno prikrivajo, kar smo skušali že razložiti pri obravnavanju transkulturnih vidiakov. Slovenski delinkvent bolj zrelo nastopa, zato pa, kriminološko vzeto, bolj drzno in nevarno kot njegov tovaris iz drugega kulturnega območja.

6. Razlike, ki nastajajo iz drugačnega diagnosticiranja in ukrepanja zoper mladoletnike v obeh kulturah

Iz značilnosti angleške kulture, ki smo jih poenostavljeno že nakazali, izvirata povečana zaskrbljenost (ki je v slovenskih ozi-

roma jugoslovanskih razmerah ob objektivno enaki ali celo hujši situaciji znatno manjša) za obnašanje otroka in pripravljenost, da na njegove deviacije reagira družba s celim registrom ukrepov, pretežno represivnih.

Zato moremo pričakovati bistvene razlike med opazovanima skupinama pri takšnih vprašanjih, kot so predhodni ukrepi; v londonskih razmerah je značilno več sodno-policijskih ukrepov, v slovenskih razmerah pa kakršnihkoli ukrepov sploh ni bilo. Razumljivo je, da je starost otroka, ko je prvič stopil v vzgojni zavod, značilno nižja v londonski skupini. Razlike nastajajo tudi pri priporočilih za ukrepe. Zaradi zgodnejše kontrole nad obnašanjem je v londonski skupini višje število povratnih kaznivih dejanj, upoštevajoč vsa kazniva dejanja, storjena pred sedanjim deliktom. Povratnost dejanja je v londonskih razmerah zanesljiva, v slovenskih pa manj, saj je kontrola nad obnašanjem otroka do 14. leta minimalna; če pa je, je neformalna.

Razlike najdemo tudi v psihiatrični oceni mladoletnika. Najprej je takšnih ocen v londonski skupini več, drugič pa so bolj približane mladoletnikovi kriminološki problematiki, kot je to pri nas. Psihiatrično delo z mladoletnikom je tudi glede na kvantitativni podatek v Stamford House Remand Home boljše in zanesljivejše, kot pa je za sedaj v slovenskih diagnostičnih zavodih. Zato pa je psihološko delo pri nas bolj popolno in vzgojno ter je socialno poročilo enakovredno tistem, ki ga v tem pogledu opravijo angleški strokovnjaki. Vendar dela drugih strokovnjakov nismo kvantificirali, ker smo ga proučevali skozi večino vprašanj v anketnem listu.

Nekatere posebnosti v zvezi z deliktom neupravičene uporabe motornih vozil smo skušali razložiti na ustrezнем mestu.

VIII. ZAKLJUČNE UGOTOVITVE

Naš poskus primerjave mladoletnih delinkventov iz dveh različnih kultur je pokazal koristnost v mnogoterih pogledih. Opozoril nas je na potrebo po povečani kritičnosti do delinkventnih pojavov, zlasti mladoletniških, doma in drugod.

Raziskava nas je opozorila na različen pristop k obravnavanju mladoletniškega problema. Tu so se pokazale med nami in Londonom bistvene razlike. Označili bi jih lahko z zaskrbljenostjo na oni in z nekakšno brezskrbnostjo na naši strani. Verjetno vplivajo na takšen pristop drugačne zgodovinske in kulturne navade, skratka, v naši raziskavi

ugotovljeni in tudi drugi elementi transkulturne narave.

Pri tem je najbolj presenetljivo to, da bi moral biti pristop k mladoletniškemu problemu pravzaprav nasproten. Zastaviti bi si mogli celo vprašanje, ali je naše reagiranje glede na objektivno situacijo pri nas res adekvatno. Stanje je v Londonu, vsaj kolikor se zrcali skozi dejavnost Stamford House Remand Home, objektivno manj zaskrbljujoče, pa vendar spodbuja subjektivno, družbeno zaskrbljenost; pri nas pa bi morali govoriti skoraj o nasprotjem.

Opazovanje mladoletnikov med 14. in 17. letom sicer ne dovoljuje, da bi ugotovitve posploševali na vso mladoletniško delinkvenco, še manj pa na gibanje kriminalitev v določeni kulturi. Vendar se zdi naša primerjava vseeno toliko zanesljiva, da dovoljuje domnevo o resnejši problematičnosti (v kriminogenetskem pogledu) slovenskih mladoletnikov omenjene starostne dobe.

Seveda štejemo našo študijo za uvodno in eksploracijsko. Najbrž bi bilo smotrno, če bi podobno primerjali med seboj večje število različnih kultur. Tako bi si izoblikovali sicer približno, a bolj zanesljivo podobo o težavnosti mladoletniškega problema v raznih deželah.

Toda naša primerjava, kakršna pač je, pomeni le udarec kakršnemukoli zadovoljstvu s situacijo v slovenskih razmerah, kakršnikoli naivni predstavi, da gredo ali da bodo zadeve potekale samogibno, kakršnikoli tolažbi, da mučijo mladoletniški problemi predvsem razvite dežele s kapitalističnim družbenim redom.

Nasprotniki socializma v Zahodnem svetu, kolikor bi sploh posvetili pozornost naši raziskavi, bi nekatera ugotovljena dejstva lahko obrnili, češ da jih poraja socializem. Takšno podtikanje je prazno in strokovno brez vrednosti. Podobno je naivnemu, psevdomarksističnemu pričakovanju, da bo socializem sam po sebi izkoreninil vsakršno družbeno zlo.

Naši raziskavi bi mogoče očitali, da smo v slovenskih mestih zajeli več težavnejših primerov, ki so se v londonski populaciji lahko izgubili. O tem smo nasprotnega mnenja. Ob izbiranju londonskega vzorca, ki smo ga poiskali v opazovalnem centru, se morda nismo mogli docela izogniti nevarnosti, da preveč izbiramo že v selekcionirani, težavnejši populaciji (težavnejši mladoletniki prihajajo v večjem številu v opazovalni center). V slovenskih razmerah se predstavlja sam vzorec v višjem odstotku celotne mladoletniške populacije. S tem smo nemara že dosegli njegovo večjo uravnoteženost. Tako v Londonu kot v slovenski sku-

pini je podobno število »težavnejših« delinkventov, če nam za kriterij služi ukrep, ki jim je bil izrečen: 25 jih je iz Approved Schools in 22 iz vzgojnega poboljševalnega doma Radeče. V slovenski skupini je tudi več (28 : 18) mladoletnikov, ki so zakrivili samo opazovani, vsaj formalno primarni delikt. Čeprav podatek o primarnosti in povratnosti ni zanesljiv, nas to ne opravičuje, da bi videli v slovenski skupini težavnost, ki naj bi nastala iz napačnega ali vsaj nepopolnega vzorčenja.

Negativnejo bilenco za slovenske razmere pa bi lahko izvajali še iz nekaterih drugih primerjav. Čeprav poudarjamo skromno zanesljivost raznih statistik, se bomo le sklicevali na nekatere statistične podatke, ki so jih policije obej dežel zbrale za leto 1962.

Po podatkih raziskovalne enote ministra za notranje zadeve (Home Office Research Unit) je 623 mladoletnikov od 14. do 17. leta starosti zakrivilo na območju, ki ga kontrolira londonska policija (Metropolitan Police District) naslednja kazniva dejanja:

— nasilje zoper življenje in telo . . .	287
— vlomi v stanovanjske hiše . . .	550
— vlomi v poslovne prostore . . .	636

— tativne v stanovanjskih hišah . . .	214
— tativne motornih vozil . . .	321
— tativne iz nenadzorovanih vozil . . .	508
— tativne koles . . .	466
— tativne v veleblagovnicah . . .	583
— druge navadne tativne . . .	1486
— drugi delikti . . .	1180

Na območju SR Slovenije ni mogoče dobiti takšnih podatkov, ki bi se dali neposredno primerjati. Po podatkih Republiškega sekretariata za notranje zadeve SR Slovenije je bilo na območju z 1 591 523 prebivalci 1786 mladoletnih delinkventov v starosti od 14. do 18. leta, upoštevajoč torej eno leto starosti več kot pri londonski populaciji.

Vendar moramo, če že hočemo primerjati, takoj odšteti od londonske populacije velik del tistih delinkventov, ki smo jih uvrstili v razred »razni delikti«. Tu se namreč skrivajo delikti, ki kaj takega pri nas sploh niso ali pa pomenijo le prekršek (beganje, izostajanje iz šole, nošenje orožja, pijančevanje). Tako nas starostno obdobje do 18 let, ki ga moramo upoštevati pri slovenskih mladoletnikih, ne moti prehudo.

Slovenski mladoletniki so v letu 1962 storili naslednje vrste kaznivih dejanj:

	Skupaj mladoletniki	Poglavlje KZ						Ostala
		XII	XIX	XX	XXIII	XXIV		
SR Slovenija	1786	131	25	1505	46	14	65	
Celje	212	16	7	176	0	2	11	
Ljubljana ¹⁸	618	19	5	563	4	3	24	
Maribor ¹⁹	561	71	4	431	37	3	15	

Tudi takšne, čeprav nekoliko nasilne primerjave, potrjujejo domnevo o razmeroma višji prizadetosti Slovenije z mladoletniško delinkvenco.

Nimamo nobenega vsebinskega opisa mladoletniške delinkvence v Londonu. Če uporabimo gradivo Stamford Housea in se opremo na pogovore z londonskimi kriminologi ter praktiki, so osnovne značilnosti, ki smo jih opisali v kvalitativnem delu raziskave, ob določenem riziku veljavne za njihovo mladoletniško delinkvenco na splošno.

V naših razmerah pa organi za notranje zadeve ugotavljajo tako za leto 1962 kot za poznejša leta velik delež mladoletnikov povratnikov (formalno velja ta ugotovitev tudi za London, vendar je tamkajšje povratništvo v prvi vrsti rezultat zgodnejše kazenske odgovornosti in zgodnejše registracije motečega obnašanja), številne, večje ali manjše, mlado-

letniške združbe in izvrševanje številnih ter nevarnih kaznivih dejanj s povzročeno veliko škodo.

»Povratništvo«, tako ugotavlja poročilo Republiškega sekretariata za notranje zadeve SR Slovenije, »predstavlja pomemben činitelj... za organe za notranje zadeve so potembni mladoletniki povratniki v tem smislu, da so že bili v postopku, ne glede na izid, pa so ponovno storili drugo kaznivo dejanje. Število teh povratnikov se je v zadnjih petih letih gibalo od 20 %-36 %.

V tesni povezanosti s povratništvom je problem združb. Primerjava kaže, da je odpadlo na mladoletniške združbe v letu 1960 34,2 %, v letu 1962 pa 42,8 %. Mladoletniške združbe so storile vrsto kaznivih dejanj. Povečano aktivnost združb zasledimo le na območjih večjih mest«.

Podobno govore letna poročila tajništev za notranje zadeve okrajev Ljubljana, Celje in Maribor za leto 1962, torej okrajev, iz

¹⁸ Podatki veljajo za okraje pred združitvijo kranjskega in novomeškega z ljubljanskim okrajem in murskosoboškega z mariborskim okrajem.

katerih smo opazovali mladoletnike v naši študiji.

Tajništvo za notranje zadeve Ljubljana ugotavlja za leto 1962 močan narast mladoletniške delinkvence. Zaskrbljujoča se mu zdita problema povratništva in združevanja. Otroci in mladoletniki so storili v združbah hude vlomne tatvine, s katerimi so povzročili v nekaterih primerih tudi do pol milijona dinarjev škode. V poročilu obravnavajo skupino 23 mladoletnikov — po večini iste starosti, kot so mladoletniki v naši raziskavi —, ki je storila 84 kaznivih dejanj.

V podobnem smislu izzvenita tudi poročili okrajev Celja in Maribora. V Celju so na primer v letu 1962 ugotovili delovanje 14 združb, ki so štele po 3 do 15 članov. Večina mladoletnih storilcev — tako zaključujejo vsa poročila — je iz srednje in dobro situiranih družin.

Primerjava nas opravičuje v domnevi, da je situacija v Londonu glede združevanja in nevarnosti kaznivih dejanj ter povzročene škode manj kritična kot v slovenskih razmerah.

Naša raziskava ni bila usmerjena v to, da bi neposredno nakazala rešitev obstoječega stanja.

Rešitev za mladoletniški problem morajo poiskati odgovorni družbeni delavci in osebe, ki se praktično ukvarjajo z mladoletniki in njihovo delinkvenco. Ugotovitve naše raziskave pa lahko podpro prizadevanje tistih, ki vidijo problem v njegovi kritični luči. Iz nje pa zveni tudi opozorilo, da ni razlogov za brezskrbnost, čeprav smo nanjo spričo družačnega kulturnega ozadja, iz katerega raste družbeni in osebni razvoj pri nas, že kar preveč navajeni.

Kulturne posebnosti življenja v Angliji, na katere je deloma opozorila tudi naša študija, po vsej verjetnosti vplivajo na omejevanje mladoletniške delinkvence, vsaj v opazovani starostni dobi, in na zniževanje njene družbene nevarnosti; pri tem pa se nikakor ne ogrevamo za podobne ali celo za iste formalne ukrepe proti otrokom in mladoletnikom, kot jih uporabljajo v Angliji.

Toda naša študija spodbuja k razmišljaju o najsplošnejših načelih dela z mladino, še posebej s problematično ali celo delinkventno mladino. Pri tem bo treba poiskati lastno pot. Izkusnje iz dela z mladino na zahodu se zde kulturno in družbeno tuje našim pričakovanjem. Sovjetska mobilizacija mladine za generalne cilje socializma in komunizma pa bi bila v naših razvitejših kulturnih in ekonomskih razmerah morda preveč poenostavljena.

Če na kratko utemeljimo naše stališče — posredno nam ga potrjuje tudi raziskava —,

bi obstajala posebnost našega reševanja mladoletniškega problema v dvojnem: v ohranitvi tistih oblik medčloveške komunikativnosti in človeške odprtosti, ki prepleta našo kulturo, in v okrepitevi, v večji čvrstosti zunanjih struktur in odnosov, v katerih se otrok in pozneje mladoletnik razvijata ter zorita.

Med notranjo sproščenostjo in zunanjo čvrstostjo naj bi vladala reciprociteta in medsebojno dopolnjevanje. Vendar bi v sedanjem razvojnem obdobju skoraj morali dati prednost utrditvi zunanjih struktur in okvirov za delovanje družine, šole, delovne organizacije in posebnih zavodov, ker so zunanje strukture zaradi velikih premikov v družbi še šibke in manj organizirane. Verjetno bo treba pri tem postaviti nekatere omejitve, a te bodo spričo osnovnih objektivnih in od posameznikov bolj ali manj neodvisnih kulturnih razmer le začasne. Če jih ne bomo postavljal pretrdo in rigidno, jih bo življenje samo od sebe ublažilo do njihove znosnosti.

Takšna stališča so le splošna, najbrž tudi ne nova niti izvirna. Če pa bi se odločili za neka načela (in to bomo morali prej ali slej storiti), bi bilo vprašanje metodologije, kako nadzirati čvrstost zunanjih struktur, da bi se ne spremenila v okostenelost in kako uveljaviti medsebojno razumevanje ter čustveni kontakt, da bosta vodila k spremnjanju moreče osebnosti.

Načela bi morala biti jasna, še več, enotna. Predstavljati bi morala obvezno doktrino za vse, ki se kakorkoli ukvarjajo z morečim otrokom in mladoletnikom in bi morala torej povezovati uslužbence milice, organe socialnega varstva, sodišča, vzgojne in vzgojno poglobljevalne domove itd. v enoten, k istemu cilju usmerjen in medsebojno dopoljujoč mehanizem.

Ob koncu naj pregledamo še nekatere ukrepe, ki jih uporabljajo zoper mladoletnike v Angliji. Po svojem kulturnem izvoru se nam zde angleški ukrepi bistveno družačni od naših in zato za naše posebne razmere niso uporabljeni v svoji neposredni obliki.

Vendar bi se po nekaterih angleških prijemih, zlasti glede kontrole otroške in mladoletniške delinkvence, torej glede urejevanja nekaterih zunanjih struktur, le lahko zgledovali. Angleški ukrepi se namreč odlikujejo po zunanji jasnosti in čvrstosti, nam pa je čvrstost verjetno bolj potrebna kakor njim. Seveda pa moramo znati jasnost in čvrstost oddeliti od tistega, kar je v angleških ukrepih togega in porojenega iz njihove večje zavrtosti.

Mnenja smo, da je v naših razmerah potrebna povečana in administrativno urejena kontrola nad motečim obnašanjem otrok, preden nastopi njihova kazenska odgovornost. Vendar odklanjam misel, da bi bilo mogoče takšno kontrolo doseči z znižanjem starostne dobe za kazensko odgovornost. Specializirani sodelavci organov za socialno varstvo bi enako uspešno opravili takšno nalogu, ki je v Angliji v rokah policije in sodišč. Podobno velja za druge ukrepe, na primer za disciplinske centre, ki naj bodo — kot v Angliji — po zunanji strukturi res disciplinski, v njih pa mora biti prostor za človeški kontakt, za pogovor in celo za sproščenost v medsebojnih odnosih, čemur v Angliji nismo bili priča.

V vzgojnih domovih, v vzgojnem poglobljševalnem domu itd. bi se bilo treba manj razgovarjati o tipu zavoda, o njegovi formalni odprtosti ali zaprtosti. Tip zavoda mora ustrezati disciplinskim potrebam in jasno začrtanim zunanjim omejitvam — na te pa vpliva stopnja urejenosti oziroma motečega obnašanja znotraj teh okvirjev. Seveda nam zunanje čvrstosti najbrž ne bo treba nikoli dvigniti do stopnje, kot smo jo opazovali v angleškem »detention centre«.²⁰ Ob čvrstih zunanjih pogojih se je mogoče uspešno povarjati o notranji svobodi, o čustvenem ozračju in razumevanju v domovih.

Menimo, da imamo različnih ukrepov dovolj, da osnovna organizacija za reševanje mladoletniškega problema kljub svojim hibam le obstoji in da bi bilo treba vse že obstoječe ukrepe pravilno izrabiti. Potreba po kvantitativni in kvalitativni rasti zavodov, služb, sodelavcev in strokovnjakov, ki se ukvarjajo z mladoletniki, je nedvomna in s ponavljanjem bi govorili le o tistem, kar je bilo že mnogokrat povedano.

²⁰ Kobal Miloš, Moji vtisi iz Anglije, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 1963, št. 3/4, str. 184.

Mnenja smo, da moremo in moramo z načini, ki jih oblikujeta naša kultura in praksa, zajeziti problem, ki narašča. Poziv k čvrstoti ni kratko in malo poziv k represiji. V naši praksi smo se vselej izogibali to-gim represivnim ukrepom. Problematiko, ki je sicer težavna, vendarle rešujemo z odprtim režimom vzgojnih domov, vzgojnega poboljševalnega doma in podobnih institucij. Število mladoletnikov, ki morajo biti nameščeni v zaprtih pogojih, je vendarle minimalno.

V primerjavi z londonsko populacijo se nam dozdeva, da kaže skupina slovenskih mladoletnikov neko večjo stopnjo družbene in osebne zrelosti. Tudi to je najbrž koristen element, kadar hočemo s sredstvi, ki že obstoje v naših razmerah, vplivati na moteče obnašanje.

Vendar moramo jemati mladoletniški nemir, ki dobiva svoj vrh v mladoletniški delinkvenci, tudi kot pojav, ki se mu večina dežel v sodobnem svetu ne bo mogla izogniti, niti ga bistvenc preprečiti. Ni mogoče določneje odgovoriti, ali ima ta pojav svoje razloge tudi v pospešenem razvoju, v industrializaciji in urbanizaciji ter v blaginji kot njihovi rezultanti. Za sodobno mladino je značilna pretežna usmeritev navzven, njeni nazevovanje na konkretnne, predvsem materialne dobrine.

Takšna usmeritev mladih ljudi in nemir, ki iz nje izvira, ni povsem nova, saj o njej beremo že v papirusih in pri Sokratu. Ko se je družba osvobodila neposrednih skrbi za goli obstoj, so začeli delovati mehanizmi, ki so takrat in danes omadeževali doseženo blaginjo.

Naloga osveščene družbe je ta, da spontane in zaradi družbeno-ekonomskega razvoja tudi nujne pojave na podlagi znanstvenih odkritij in drugih družbenih gibanj preorientira v ustrezačo smer.

Delinquent Juveniles from two Different Cultures

(Comparaison between London and greater Slovenian Towns)

by Miloš Kobal, M. B. B. M. D., Psychiatrist

Research of the Institute for criminology; financial support by the Research Fund »Boris Kidrič«, Secretariat for internal affairs of the Socialist Republic of Slovenia, Yugoslavia, and the British Council scholarship; January 1964 — December 1964; p. 145.

Aims of research:

We tried to compare in a quantitative way two groups of juvenile delinquent populations, one from a developed country, the other from a developing country; one from a capitalist society, the other from a socialist society; one highly developed and long term urban environment, the other a developing urbanized one. We were eager to know whether some general conditions of environment can influence the similarities or differences between both groups. We were interested to know whether there exist differences that could be attributed to the differences in culture. We were also concerned in tracing possible similarities which would affirm our belief that ethiological factors of criminality lie in the intimate peculiarities of the social and personal life of the delinquent rather than in different socio-economic systems.

Methodology of work:

In Stamford House Remand Home in London, which is an observation and classification center, we selected 73 sociological, social, psychological, psychiatric, and criminological data for 1962, relating to each of 97 juveniles from 14 to 17 years of age.

The juveniles were divided into two groups: the first of 73 juveniles having committed offences against property, and the second of 24 juveniles having committed the offence of joyriding (i. e. taking and driving away of cars).

Following the same criteria, we collected data for 73 juvenile delinquents from the district of Ljubljana, 30 juveniles from the district of Maribor, and 10 of them from the district of Celje. The juveniles came from compact urban districts of Slovenia with 426 263 inhabitants.

The London and the Slovene populations both had the following common factors: age, offence, sex, race, father's profession.

The data from the questionnaire were tabulated and the results tested by chi² test whenever possible.

Results:

1. The juvenile delinquent group observed in London does not essentially differ from the Slovene one as far as the environment and some basic interpersonal relations are concerned. The following features prove this similarity:

- the same structure of fathers' and mothers' profession as well as that of the juveniles;
- similarity of the domestic care (i. e. the interior state of the homes);
- similar school results though both school systems are not directly comparable;
- similarities as to eventual commitments of the juvenile to educational institutions and similarities as to the juvenile's stability at work and in his working records;
- both groups do not significantly differ as to the type of juvenile's dwellings.

As far as the basic interpersonal relationships are concerned, both groups are similar concerning the following: the status (legitimate, illegitimate), presence or absence of father or mother in the family, divorce of parents, and the number of broken homes.

2. Similarities as to offences and ways of their perpetrations. The grade of severity and dangerousness of offences under observation is more or less the same in both groups. This is true, however, only for the following characteristics of the offence and in the way of its perpetration:

- the number of perpetrators committing the same offence is similar in both groups;
- there are no differences as to the place of the offence (at home or in the environment);
- the level of aggressiveness is more or less the same in both groups.

3: Differences due to the differences in cultures (crosscultural differences).

The point of departure, as our previous experiences had shown, was that the social communicativeness in English society is more restrained, more directed, and separates one individual from the other to a greater extent than in Slovene society. The control of individual and group behaviour is therefore firmer and earlier than in Slovenia.

This hypothesis was proved by statistically significant differences regarding truancy which is more frequent in Slovene juveniles. We found out that the discipline is harsher in the London

families, that the mother carries out the disciplinary measures more often in the London family than she does in the Slovene one, and the

consistent. The results represented in tables are education in London families is, at least, more as follows:

The discipline in the juveniles family and the person carrying it out

Discipline in juveniles' family	Juveniles			
	N		% _o	
	Slovenia	London	Slovenia	London
Total . . .	69	69	100	100
lax	50	34	72	49
moderate	15	22	22	32
harsh	4	13	6	19
unknown	4	4	—	—

$\chi^2 = 9,13 (\alpha = 0,05)$

Person carrying out disciplinary measures in the family	Juveniles			
	N		% _o	
	Slovenia	London	Slovenia	London
Total . . .	70	64	100	100
father	33	29	47	45
mother	22	31	32	49
others	15	4	21	6
not known	3	9	—	—

$\chi^2 = 7,90 (\alpha = 0,05)$

Education of juveniles

Education of juveniles	Juveniles			
	N		% _o	
	Slovenia	London	Slovenia	London
Total . . .	72	70	100	100
consistent	7	14	10	20
non consistent	65	56	90	80
unknown	1	3	—	—

$\chi^2 = 3,70$ (slightly significant on the level $\alpha = 0,10$)

A rebellious type of juveniles prevails in the Slovene group, but an obedient one (apparently at least) in the London group.

The delinquent adolescent of London usually has a smaller circle of friends which indicates the restrained communicativeness in that city. The spheres of interests of the London juvenile are also less various.

Among the fathers of London juveniles there are very few alcoholics. Among the Slovene group this is the most frequent behaviour disorder found in juveniles' fathers. In the London group, a relatively large part of fathers are neurotic.

In the London group, the most frequent among the psychosomatic disorders are those inhibiting the outer release of tensions; the

major troubles of Slovene juveniles are found, above all, in the increase of restlessness and irritability.

The differences in early behaviour disorders are disposed in a rather similar way: characteristic of the London group are passive forms of disorder while that of the Slovene is rather one of delinquency.

As the interpersonal relations in the London group create greater isolation a larger amount of senseless, immature, and often explosive behaviour can be expected. In fact, the London juveniles committed more offences that made no sense and more immature offences than their Slovene counterparts. A large part of offences committed by the London juveniles are unplanned and clumsily hidden if compared with the Slovene group.

Persistent psychosomatic disorders

Psychosomatic disorders	Juveniles			
	N		%	
	Slovenia	London	Slovenia	London
Total . . .	73	73	100	100
of oral character	3	12	4	16
of anal character	5	6	7	8
alergosis	—	10	4	23
conversion	3	7	—	—
disturbances	—	—	—	—
of alert and	2	1	—	—
sleeping states	—	—	—	—
distorities	2	—	22	1
unrest and irritability	12	—	63	52
without disorders	46	37	—	—

chi² = 29,50 ($\alpha = 0,001$)

Early behaviour disorders

Behaviour disorders	Juveniles			
	N		%	
	Slovenia	London	Slovenia	London
Total . . .	73	73	100	100
personnalituy disorders	5	7	18	16
running away	8	5	—	—
aggresiveness	5	—	—	—
delinquency	18	9	31	14
other	—	1	—	—
without disorders	37	51	51	70

chi² = 7,39 ($\alpha = 0,05$)

Reason for offence

Reason for offence	Juveniles			
	N		%	
	Slovenia	London	Slovenia	London
Total . . .	73	73	100	100
sensible	69	56	94	82
non-sensical	—	4	—	—
comprehensible as immature offence	4	13	6	18

chi² = 8,01 ($\alpha = 0,01$)

Hidding of offence

Concealment of offence	Juveniles			
	N		%	
	Slovenia	London	Slovenia	London
Total . . .	73	73	100	100
skilled	3	1	—	—
suitable	69	57	99	79
non existent	1	15	1	21

chi² = 11,86 ($\alpha = 0,001$)

We do suppose that at least some of these differences are connected with the life in a large city, but this possibility could not have been tested in our research.

4. The research results prove the hypothesis that some phenomena in the Slovene environ-

ment are more troublesome and, therefore, probably more criminogene than in London. One of these phenomena is surely the objective and subjective role of the father of juvenile delinquents which is more unsettling in the case of Slovene. The close relatives of the Slovene

group are, if compared with the London one, more deviated alcoholism being the main deviation. The Slovene juveniles suffered more serious illnesses during the first six years of infancy, and a number of them show a lower intelligence level in comparison with London juveniles. The juvenile delinquents in Slovenia are in some aspects more dangerous and more active in committing offences than their London counterparts. This hypothesis is confirmed by the results of data concerning the committing of previous offences. The Slovene group is characterized by a large number of offenders with many previous offences (six offences and more). The data concerned with the planning of the offence and about its concealment also confirm the fact that the delinquent activity of the Slovene group is more serious. The Slovene juvenile acts with more maturity and therefore with considerably more boldness and, in some sense, more dangerously, than his London counterpart.

We suppose that in London a juvenile tends to deviate towards delinquency when the environmental pressures and subjective tensions are comparatively smaller. In Slovene conditions, the deviation is found especially in those who meet more serious environmental and subjective obstacles.

The results of a special analysis of offences of joy-riding correspond in general with analysis of juvenile offenders against property. We tested the data received also as to the theory that these offences mainly represent a form of tension in the crisis of adolescence, in addition to families which are more differentiated from a cultural and economical point of view, and families with a predominant mother influence. We found with regard to those data that the Slovene group of juveniles is nearer to the theoretical model than is the London one.

The research study has proved, then, a certain importance of crosscultural conditions in the formation of some characteristics of juvenile delinquency. We have found that the Slovene juveniles are in some ways more problematic than the London juveniles. Nevertheless, in Slovenia, the general social care considering this phenomenon and the specialised activities necessary for its treatment do not express a major concern in analysing the phenomenon itself. Our opinions as to the attempts to remedy the maladjustment in London are just the opposite, however. These attempts possibly result from the differentiation of the larger cultural background.